

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: hariduskorraldus

Pavel Kuznetsov

HEA ÕPETAJA OMADUSED ÜHE IDA-VIRUMAA KOOLI ÕPILASTE KUJUTLUSTES

magistritöö

Juhendaja: prof emer Edgar Krull

Tartu 2017

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
Miks on oluline uurida, millised on hea õpetaja omadused?.....	4
Hea õpetaja varasemate uuringute põhjal.....	7
Hea õpetaja omadused õpilaste kujutlustes varasemate uuringute põhjal.....	11
Uurimismeetodid hea õpetaja omaduste välja selgitamiseks.....	13
Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused.....	14
Metoodika.....	14
Valim.....	15
Andmete kogumine (mõõtevahend ja protseduur).....	16
Andmetöötlus (-analüüs).....	17
Tulemused ja arutelu.....	20
Kategooria (1): hoiab korda.....	21
Kategooria (2): paneb õpilased tööle.....	22
Kategooria (3): seletab õppematerjali arusaadavalt ja on abivalmis.....	23
Kategooria (4): on huvitav.....	26
Kategooria (5): on õiglane.....	28
Kategooria (6): on hea, lahke ja rahulik.....	29
Kategooria (7): pöörab tähelepanu oma isikupärale ja väljanägemisele.....	31
Kuivõrd erinevad algklasside ja gümnaasiumi õpilaste antud iseloomustused.....	33
Töö kitsaskohad.....	37
Töö praktiline väärtus.....	37
Kokkuvõte.....	38
Summary.....	39
Tänuõnad.....	40
Autorsuse kinnitus.....	40
Kasutatud kirjandus.....	41

Sissejuhatus.

Tänapäeva maailmas toimuvad kiired ja tõsised olulised muutused. Need mõjutavad ka õpetajatele esitatavaid nõudeid: muutuv ühiskond ootab õpetajalt palju. Oma töös puutub tänapäeva õpetaja kokku mitmesuguste uute väljakutsete ja ülesannetega. Praegusajal peab ta selgemini kui kunagi varem mõistma, et tema roll on samuti muutunud ning kohustusi ja vastutust on juurde tulnud (OECD 2005, 2010). Olla õpetaja ja vastata tänapäeva nõuetele tähendab õpetaja ülesannete, teadmiste, oskuste ja isiklike omadustega seotud muutuste teadvustamist ning oskust valida kriteeriume, mille alusel õpetaja vastavust oma rollile hinnata (Läänemets jt, 2016). Soov teada saada ja tundma õppida omadusi, mis peavad heal õpetajal tänapäeva maailmas olema, viiski töö autori mõtteni uurida õpilastelt kui olulistelt õppeprotsessis osalejatelt, mida nad õpetajatelt ootavad.

Töö autor on samal seisukohal filosoofiadoktor Urve Läänemetsa, Tallinna Ülikooli doktorant Katrin Kalamees-Ruubeli ja Helsingi Ülikooli doktorant Anu Sepaga, kes on veendunud, et õpilaste arvamused sisaldavad olulist informatsiooni tegeliku õppeprotsessi ja selles valitsevate suhete kohta ja on seisukohal, et õpilaste tähelepanekud on tähtsad, sest need peegeldavad ka iga õpetaja ametioskusi ja isikuomadusi kui eeldusi kujuneda professionaaliks. Need aspektid peaksid leidma koha õpetajahariduse sisus, et mitmekesistada õpetajate professionaalseid oskusi õppeprotsessi juhtimisel (Läänemets jt, 2016).

Lähtudes ülalpool kirjeldatust on käesoleva magistritöö puhul peamiseks uurimisprobleemiks, kuidas aidata õpetajat ta suudaks rohkearvuliste ja erisuguste väljakutsete tingimustes hinnata, kui võrd ta vastab rollile, mille täitmist temalt oodatakse. Teema on väga aktuaalne, kuna hariduse kõrge kvaliteedi tagamise seisukohast on äärmiselt oluline teada motiive ja ootusi, mis mõjutavad õpilaste positiivset või negatiivset suhtumist õppeprotsessi, järelkult ka nende edukust ja tulemuslikust. Analüüsida motiive, mis ajendavad või takistavad õppimise tahet, on võimalik teadvustada õppimisega seotud teematikat ja sellest tulenevalt teha ettepanekuid õppeprotsessi ja -korralduse tulemuslikumaks juhtimiseks. Käesolev magistritöö keskendub hea õpetaja omaduste uurimusele lähtuvalt õpilaste hinnangutest.

Miks on oluline uurida, millised on hea õpetaja omadused?

Õpetajal on keskne roll koolis: ta mõjutab oluliselt õpilaste õppimist. Viimastel aastakümnetel on riigijuhid võtnud kursi õpetajatöö efektiivsuse suurendamisele, sealhulgas pööratakse palju tähelepanu õpetajate hindamissüsteemide juurutamisele (Education Commission of the States, 2012). Selliste süsteemide ülesanne on paremini välja selgitada, kas õpetamise tase vastab kutsenõuetele. Õpetamisoskuste hindamiseks kasutatakse neis süsteemides õpilaste õpiedukuse näitajaid ja õpetamistegevuse vaatlust. Sedamööda, kuidas uusi hindamissüsteeme juurutatakse, pööravad uurijad endist viisi tähelepanu õpetajate käitumise nendele nüanssidele, mis avalduvad harva klassis vaatluse ajal. Nende uurimistulemuste kasutamine võib oluliselt mõjutada õpetamise kvaliteeti ja seeläbi õpisaavutusi (Education Commission of the States, 2012).

Eesti põhikooli- ja gümnaasiumiseadus ütleb, et õpetaja põhiülesandeks on toetada iga õpilase arengut ning tekitada temas huvi õppimise vastu - ja aidata tal arendavõimetekohane õpitee. Õpetaja ametialaseks kohustuseks on arendada oma kutseoskusi ja olla kursis haridusuuendustega (Põhikooli ja gümnaasiumiseadus, 2010). Nõuded õpetajate pedagoogilisele kompetentsile on kirjeldatud õpetaja kutsestandardis. Eesti kvalifikatsiooniraamistiku järgi vastab õpetaja amet 6. kuni 8. kvalifikatsiooniastmele (Kutsestandardid, 2013).

Ametite rahvusvaheline standardklassifikaator "International Standard Classification of Occupations 2008" võrdsustab õpetaja elukutse tippspetsialisti tasemega (Sihtasutus Kutsekoda, 2013). Ei ole kahtlustki, et õpetajaamet kujutab endast väga tähtsat ja vastutusrikast ametit.

2015. aastal läbi viidud rahvusvaheline PISA (Programme for International Student Assessment) uuring näitas, et Eesti põhiharidus on maailma parimate seas ja Euroopa absoluutses tipus. Uuringus hinnatati 15-aastaste õpilaste teadmisi ja oskusi funktsionaalses lugemises, matemaatilises ja loodusteaduslikus kirjaoskuses. Rahvusvahelise PISA-testi kõrged tulemused ja õpetaja elukutsele seadusega kehtestatud nõuded kinnitavad fakti, et Eesti haridussüsteem kujutab endast haridussüsteemi edukat mudelit. Tähtis mõjur koolis on teatud isiksuslike ja professionaalsete omadustega õpetaja, kes mõjutab õpetamise kvaliteeti ja õpilaste edukust. (PISA, 2015).

Eestis on korduvalt läbi viidud õpetajate uuringuid, kus kindel koht on olnud ka õpilaste arvamuse tundmaõppimisel (Läänemets jt, 2016; PISA, 2012, 2015). Õppeprotsessiga rahulolu on õpilaste seisukohast tähtis faktor, mille järgi kujuneb hea õpetaja kuvand. Õpilane muutub motiveeritumaks ja edukamaks olukorras, kus ta tajub õppeprotsessi positiivsena (PISA, 2012). Selline olukord on võimalik saavutada vaid siis, kui õpetajate kutseoskused on kooskõlas õpilase ettekujutusega heast õpetajast.

Uurijate Toots ja Lauri arvamusel Eesti hariduspoliitika põhiprobleemid – heade õpetajate nappus, kiiresti kasvav vajadus mitmekesiste täienduskoolituskeemide järele, õpetajatöö loovamaks muutmine – sarnanevad paljuski teiste hariduse valdkonnas edukate riikide probleemidega (Toots ja Lauri, 2012). Toots ja Lauri väidavad, et peale professionaalsete teadmiste ja oskuste valdamist, peab õpetaja pidevalt arenema ning täiuslikumaks muutuma.

Nüüdisaegsetes Eesti üldhariduskoolides töötab ca 14 tuhat õpetajat. Haridus- ja teadusministeeriumi statistikapaketi andmetel oli Eesti üldhariduskoolide õpetajate arv 2016/2017. õppeaastal 14 409 inimest. Nad õpetavad 145 860 õpilast. (Statistikapakett 2016/2017. õppeaasta arvudes). Tähtis on mõista, et õpetajatel on ühiskonnas suur mõju ja nad kannavad suurt vastutust ühiskonna ees. Seepärast korraldatakse Eestis pidevalt õpetajatöö erinevate aspektide uuringuid (Kallas jt, 2007; Läänemets jt, 2016; PISA, 2012, 2015), mis on aktuaalsed igal ajal.

Uuringuid, milline peab olema hea õpetaja on palju (vt nt Bakx jt, 2015; Barber ja Mourshed, 2007; Beishuizen jt, 2001; Cohen jt, 1999; Gannaway, 1976; Goddard jt, 2000; Kallas jt, 2007; Krull, 2000, 2007; Kutnick ja Jules, 1993; Leblanc, 1999; Läänemets jt, 2016; Marquez-Zenkov jt, 2007; Metz, 1978; Nash, 1976; Plavšic ja Dikovic, 2016; Razumova, 2009; Verloop, 1995; Wankat ja Oreovicz, 1993).

Arvamusi, milline peab olema hea õpetaja, võib sageli kohata ka ajalehtedes ja uudisteportaalides. Järgnevas on toodud mõned sedasorti arvamused:

Tallinna Kristiine Gümnaasiumi kehalise kasvatuse õpetaja, Margus Luik:

... hea õpetaja on multitalent – spetsialist, näitleja, psühholoog ning bürokraat ühes isikus... Näitlemisoskuse abi vajab koolmeister eelkõige oma aine lastele huvitavaks muutmisel. Suure sisemise põlemise ning hoogsa žestikuleerimise abil on võimalik laps igast aimest huvituma panna! Psühholoogi roll on samuti hädavajalik. Jõudmaks iga lapse südamesse on vajalik individuaalse lähenemise oskus. Paraku ei pääse pedagoog ka bürokraatiast (Luik, 2014).

Tartu Ülikooli projektijuht, Aire Vaher:

...õpetajaks olemine ei tähenda ... eelkõige elukutset, vaid kutsumust. Kutsumust teisi õpetada ning teha seda võimalikult hästi, et kõigil oleks asi selge, et keegi ei tunneks, nagu poleks temaga tegeletud. Õpetajal peab olema sisemine motivatsioon teisi õpetada... õpetaja peaks kooli kõrvalt veel millegagi tegelema, spordi, mõne hobi, õpingute või muu taolisega... õpetaja peab olema ilus. Ma ei pea silmas mõnda klassikalist iluideaali, vaid tajutavat omadust, mida õhkavad endast enesekindlad, head ja meeldivad inimesed (Vaher, 2008).

Eesti sotsiaalteadlane, haridustegelane ja poliitik, Ülo Vooglaid:

Hea õpetaja on isiksus – inimlik inimene: mitte ainult tark, hooliv, aus ja õiglane, vaid ka kordumatu, pühendunud, imetlusväärne, naerusuine... usub õpilastesse ja usaldab neid ning ka teda usutakse ja usaldatakse... on vaimustatud maailma ja inimeste mitmekesisusest. Ta kasutab iga hetke selleks, et kõiki ja kõike aina sügavamalt, laiemalt ja täpsemalt tunda saada... äratav huvi ja hoiab huvi – peamist võtit targemaks saamise teel mitte sõnade, vaid eeskujuga... Hea õpetaja õpib ise kogu elu ja mis veel parem – ka tema õpilased õpivad igal võimalusel aina edasi (Vooglaid, 2007).

Tulevane õpetaja, Riho Timm:

„Nooruslikkus, ja siin ma ei mõtle vanust, vaid võimekust lastega samastuda, seda võib suuta ka 50- või 70-aastane õpetaja. Rahumeelsus ja õpihimu. Õpetaja peab tahtma kogu aeg õppida, targemaks saada“ (Hiiesalu, 2017).

Tulevane õpetaja, Ivo Mattus:

„Kõige tähtsam on õpetaja motiveeritus. Kui õpilased näevad, et õpetaja on väga haaratud sellest, mida ta õpetab, kandub see õpilasteni. Lisaks suhtlemisoskus – tuleb viia end õpilase tasemele. Ja... nooruslikkus“ (Hiiesalu, 2017).

Tulevane õpetaja, Annagreta Raudseping:

„Ma arvan, et väga kannatlik peab olema... Õpetajal peab olema tahet areneda, ei saa piirduda ainult nende teadmistega, mis ülikoolist saab“ (Hiiesalu, 2017).

Õpetaja on iga haridussüsteemi tähtsaim lüli. Uuringutulemused kinnitasid tõsiasja, et õpetaja isiksus, ta professionaalsed teadmised, oskused ning oskus õpilastega koostööd teha mõjutavad suuresti õpilaste õppimise edukust. Barber ja Mourshed on väitnud, et õpilaste õppimist mõjutavaks olulisemaks teguriks koolis on õpetaja töö (Barber ja Mourshed, 2007 ; Goddard jt, 2000).

Õppetöö efektiivsemaks planeerimiseks ja korraldamiseks on tähtis välja selgitada, mida arvavad õpilased heast õpetajast. Kui pedagoogid oma professionaalses tegevuses ei arvesta õpilaste arvamusi, siis võib selline olukord kahjustada õppetöö kvaliteeti ja efektiivsust (Beishuizen jt, 2001).

Hea õpetaja varasemate uuringute põhjal

Õpetajaamet on üks vanimaid elukutseid. Kõik teised ametid omandatakse ju vaid spetsiaalse organiseeritud sihikindla pedagoogilise tegevuse tulemusena. Vajadus ühiskondlikku kogemust uutele põlvkondadele edasi anda, valmistada neid ette eluks ja tööks tõi kaasa selle, et õpetamine hakkas täitma olulist ühiskondlikku funktsiooni ja sündis õpetaja elukutse. Esimesed koolid rajati Idamaades orjandusliku ühiskonna alguses (Egiptus, Babüloonia, Assüüria, Foiniikia). Esimest korda on kooli mainitud Egiptuse ajaloos 2500 aastat eKr (Mižerikov ja Jermolenko, 2002).

Hea õpetaja omadusi on tuntud juba ammu ajast. Esimeseks teaduslikuks tööks selles vallas võib pidada Platoni dialooge 5. sajandist eKr (Beishuizen jt, 2001).

Alates 1920. aastatest on arusaamu, milline on hea õpetaja, kujundanud empiirilised uuringud (Beishuizen jt, 2001). Selle uurimissuuna arenedes tehti hea õpetaja erinevates kirjeldustes täpsustusi (Verloop, 1995). 20. sajandi teisel poolel ja 21. sajandi alguses uuriti erinevate faktorite mõju õpetamise edukusele ja tulemuslikkusele.

Alates XX sajandist pöörati hariduse kvaliteedile suurt tähelepanu, seetõttu teatakse heade õpetajate iseärasustest praegu palju enam. Siiski olid kõik andmed kogutud õpetajate küsitluse või vaatluse teel. Õpilaste arvamusi arvestati vähe (Brekelmans jt, 1990; Peterson, 1988). Uuringute edenedes pakuti hea õpetaja tunnuste täpsustamiseks välja erinevaid seisukohti (Verloop, 1995). Neid seisukohti saab liigitada kaheks: hea õpetaja isiksus ja pädevused (Beishuizen jt, 2001).

Raamatus „Psühholoogia õpetajatele“ vastab dr Philida Salmon küsimusele, miks üks õpetaja õpetab hästi, motiveerib ja mõistab õpilasi, samal ajal kui teine ei suuda õpilasi distsiplineerida, sest tunnid on igavad, põhjustades sellega lepitamatuid vastuolusid. Salmoni hinnangul ei saa sellele küsimusele lihtsustatult ja üheselt vastata, kuigi enamik uurijaid võtab arvesse vaid kahte kategooriat – meisterlikkust ja individuaalsust. Salmoni sõnul on meisterlikkuse saavutamiseks tähtsad organisaatorivõimed ja oskus õpilastega koostööd teha.

See tähendab, et headel õpetajatel on mänedžeri oskused: nad valivad ja koostavad õppematerjale, oskavad need jagada sobivateks portsjoniteks, küsivad õpilastelt tagasisidet. Nad suhtuvad õpilaste ideedesse heasüdamlikult ja teevad koostööd eranditult kõigi lastega.

Veel on head õpetajat kirjeldatud järgmisel moel: hea õpetaja samastub oma ainega. Philida Salmon kommenteerib seda järgmiste sõnadega: „*Sa oled teatud mõttes see, mida sa õpetad*“ (Salmon, 2005). Kui õpetaja vaimustub ajaloo rikkusest, füüsilise maailma ilust, teeb tunni kaasahaaravaks, siis läidab ta ka õpilastes huvi selle kõige vastu. Ainult hea õpetaja muudab õppematerjali õpilasele oluliseks ja tähendusrikkaks (Razumova, 2009).

Paljudes uuringutes seostatakse head õpetamist õpetaja isiksusega. Psühholoogiateaduste kandidaat, M. V. Lomonossovi nimelise Moskva Riikliku Ülikooli psühholoogiateaduskonna isiksusepsühholoogia kateedri dotsent Svetlana Krivtsova arvab, et hea õpetaja oskab luua ebaharilikult sooja emotsionaalse õhkkonna, mida õpilased hakkavad hiljem meenutama kui õnne. Selline õpetaja ei anna edasi ainult teadmisi, vaid tal on oma õpilastega rõõmsad suhted (Krivtsova, 2004). Samal arvamusel on ka professor Richard W. Leblanc, kelle järgi peab hea õpetaja mõistma kümnet nõuet ja neid ka järgima: 1. Hea õpetaja pole niivõrd kirklik kui arukas. 2. Hea õpetaja oskab teha kõik selleks, et püsida kogu aeg kompetentsuse tipus. 3. Hea õpetaja mõistab, et iga üliõpilane ja klass on erinevad. 4. Hea õpetamine tähendab paindlikkust, eksperimenteerimisvalmidust, muutunud olukorrale reageerimist ja sellega kohanemist. 5. Hea õpetajal peab olema oma stiil, ja ta peab olema huvitav. 6. Hea õpetaja on huumorimeelne. 7. Hea õpetaja vastutab laste kasvatamise ja arendamise eest. 8. Hea õpetaja on liider. 9. Hea õpetaja on suurepärase mentor. 10. Hea õpetaja naudib oma tegevust ja tunneb sellest rõõmu (Leblanc, 1999).

Uurijad Wankat ja Oreovicz koostasid metoodilise materjali, milles on määratletud 15 hea õpetamise põhimõtet. Need printsiibid on hea õpetamis praktika (the best practices) aluseks ja kajastatud raamatus „Teaching Engineering“ (Wankat ja Oreovicz, 1993) aluseks. Nendest printsiipidest lähtuvalt hea õpetaja: 1. Juhendab õpilast. 2. Planeerib tunni sisu. 3. Kasutab pilte ja visuaalseid õppemeetodeid. 4. Kindlustab, et õpilane oleks aktiivne. 5. Nõuab praktiseerimist. 6. Annab tagasisidet. 7. Edastab õpilastele positiivseid ootusi. 8. Püstitab eesmärgid mis kutsuvad õpilasi ületada ennast ja saavutada edu. 9. Omab individuaalset õpetamisstiili. 10. Kaasab klassi õppetöösse. 11. Küsib provokatiivseid küsimusi. 12. On entusiastlik ja tunneb rõõmu õpetamisest. 13. Kutsub õpilasi kaasa üksteist õpetama. 14.

Hoolib õpilastest. 15. Võimalusel eraldab õpetamisprotsessi hindamisest. (Wankat ja Oreovicz, 1993).

Ameerika psühholoogi Carl Rogersi humanistliku pedagoogika seisukohast peab õpetaja last aitama, ta õppimispuudlusi toetama (Rogers, 1951). Mitte manitsustes ja määrustes pole tänapäeva hariduse mõte. Rogers rõhutas isiksuslike faktorite tähtsust, kui kirjutas ideaalsest õpetajast kui ausast, väga südamlikust inimesest, kes on võimeline õpilastele kaasa tundma, mõistma nende tundeid. Seejuures toetab Rogersi pedagoogika hariduse ja kasvatus vajadust: isegi kõige hoolivam ja peenetundelisem inimene ei saa heaks õpetajaks, kui ta ei tunnista hariduse prioriteeti. Rogersi filosoofia võrdleb head haridust hea psühhoteraapiaga ja kui seda koolis rakendada, siis aitab see avada õppeprotsessi keerulisi aspekte (Rogers, 1951).

Õpetaja ja õpilane on võrdväärsed, nende isiklikud suhted ongi hariduse võti. Rogers eristab kahte tüüpi õpetamist (learning): õpetajakeskne ehk traditsiooniline ja õpilaseskne (learner-centered). Rogers rõhutab, et tänapäeva maailmas, mida iseloomustavad pidevad muutused, tuleb rõhk viia õpetamiselt õppimisele, organiseerida õpetamist mitte kui info edastamist, vaid kui mõtestatud õppimise toetamist (facilitation). Toetamise all mõistetakse õppimise esile kutsumist selle stimuleerimisega, luues intellektuaalse ja emotsionaalse õhkkonna, ning alahoidmist psühholoogilise ja pedagoogilise toetamisega (Nizovaja, 2004).

Teoreetiliselt võib õpetamise meetodid jagada kaheks kategooriaks: õpetajakeskseteks ja õpilaseskseteks. (American Psychological Association, 1997; Lambert ja McCombs, 1998). Klassikaline õpilaseskne haridus eeldab toetaja paindlikkust meetodite valikul, kompromissi õpilastega, kooli administratsiooniga, ühiskonnaga ja õpetaja endaga; koostööd ja õpilaste enesehindamist; inim- ja õpperessursside tagamist. Inimesekeskse struktuuris on õpilase ja fastsilitaatori iseloomulikuks jooneks püüdlus muutuste poole, nendeks valmisolek (Cornelius-White, 2007). Rogers tegi teooriast kokkuvõtte: „Piirangutega, mida nõuab olukord ja autoriteetide mõju või mis viiakse sisse instruktori isikliku mugavuse tagamiseks, luuakse kõikelubatavuse, heakskiidu ja õpilaste vastutuse õhkkond (Rogers, 1969).

Head õpetajat iseloomustab ka teadlikkus sellest, millistes tingimustes elab õpilane. Professor Marquez-Zenkov väidab, et efektiivne õpetaja peab omama ettekujutust sotsiaalsetest oludest, milles elab õpilane (Marquez-Zenkov jt, 2007). Selles kontekstis ei saa õpetaja õpilasi enne õppetööga haarata, kuni ta pole mõistnud õpilase elutingimusi, kuidas õpilased suhtuvad

formaalharidusse, millisena näevad oma perspektiive koolis, eesmäärke ja kuidas hindavad õpetajate pingutusi.

Paljud kavatsused on suunatud selle, et kujundada õpilastes arusaam koolihariduse tähtsusest elus. Kuid need ei ole efektiivsed, sest ignoreerivad õpilaste tegelikku suhtumist kooli. Multikultuursetes ühiskondlikes oludes juhtub tihti, et vähem kui pooltele linnaõpilastele ja nende vanematele on iseloomulik nende põlvkonnale omane eluviis (Young, 2003). Selle keskkonna kultuurilised ja sotsiaalsed iseärasused, kus nad elavad, võivad põhimõtteliselt erineda tingimustest, milles nende laps õpib. See tingib olukorra, kus ei mõisteta koolihariduse eesmäärke, vahendeid ega nõudmisi. Nende sotsiaalsete ja kultuuriliste erinevuste tulemusena kujuneb vanematel negatiivne suhtumine koolisüsteemi, mis antakse edasi lastele. Nemad omakorda, saanud täiskasvanuks, näitavad üles põlgust formaalhariduse vastu ja annavad selle arvamuse edasi oma lastele, kes hakkavad kooli ignoreerima (Bracey, 2001).

Tallinna Õppenõustamiskeskuse psühholoog-nõustaja ja Eesti Koolipsühholoogide Ühingu juhatuse liige Käert Käesel väidab, et õpetaja stress ja läbipõlemine sõltuvad sellest, millisel määral õpetaja iseenda võimetesse usub, kuidas suudab ta õpetajarollis oma enesehinnangut ning rakendada kõike seda, mida ta teab ja oskab, õigel momendil õigete inimeste puhul, et olukorrast võitjana väljuda teise inimese huve kahjustamata (Käesel, 2013).

Hea õpetaja omaduste uuringutulemuste analüüsimisel ja levitamisel tuleb järgida teatud eetilisi norme ja olla taktitundeline. Vältimaks soovimatuid tagajärgi, tuleb õpetajal eneseidentifikatsiooni eesmärgil näidata hea spetsialisti kuvandit erinevatest vaatepunktidest. Õpetajatöö kvaliteeti tuleb hinnata teatud ettevaatlikkusega ja taktitundeliselt. Kui uuringu käigus ei kohelda õpetajat individuaalselt, ei arvestata tema isikupära, võib see saada emotsionaalse ülepinge põhjuseks (Käesel, 2013).

Seega, kokkuvõtvalt võib märkida, et tänapäeva ühiskonnas ei piisa sellest, kui pedagoog on vaid oma valdkonna pädev spetsialist. Heal õpetajal peavad olema head sotsiaalsed ja kommunikatiivsed oskused, psühholoogiateadmised, ta peab olema paindlik ja valmis pidevalt oma isiksuslikke ja professionaalseid omadusi arendama ning mõistma sotsiaalseid olusid, milles elavad ta õpilased, nende motiive ja neid mõjutavaid ühiskondlikke ning sotsiaalseid tegureid (Krull, 2000; Marquez-Zenkova jt, 2007, Nizovaja, 2004; Razumova, 2009; Salmon, 2005). Kuna õpetaja mõjutab oluliselt õpilaste õppimist ja edukust, on oluline

teada hea õpetaja omadusi, mis mõjutavad õpilaste positiivset suhtumist õppeprotsessi, nende edukust ja tulemuslikust ning motiive, mis ajendavad õppimise tahet.

Hea õpetaja omadused õpilaste kujutlustes varasemate uuringute põhjal

Professor Edgar Krull raamatus (Krull, 2000) on kirjeldatud mitu uuringut, kus õpilased tõid välja heade õpetajate omadused:

R. Nashi (1976) küsitlus ühes Šoti keskkoolis näitas, et 12-aastased õpilased pidasid headeks õpetajaid, kes (1) hoiavad korda (on pigem ranged kui leebed, vajadusel ka karistavad); (2) panevad õpilased tööle; (3) seletavad õppematerjali arusaadavalt ja on abivalmis; (4) on huvitavad, pakuvad vaheldust ega tüüta; (5) on õiglased, järjekindlad, ei soeta päilapsi ega kiusa kedagi; (6) on sõbralikud, heatahtlikud, räägivad vaikselt ja naljatlevalt. M. Metz (1978) selgitas välja, et USA keskkooliõpilastel on õpetajatele samasugused ootused... Gannaway (1976)... jõudis järeldusele, et õpilased püüavad välja selgitada õpetajate käitumist ja isikuomadusi kindlates aspektides. Vastavalt Gannaway mudelile õpilased justkui sondeerivad kindlas järjekorras, mida võib ja mida ei või teha neile tundmatu õpetaja silma all. Tavaliselt on õpilaste esimeseks probleemiks, kas õpetaja suudab korda hoida. Seejärel, kas ta saab naljast aru. Ja lõpuks, kas ta mõistab õpilasi. Viimane testimise aspekt on L. Coheni, L. Manioni ja K. Morrisoni (1999, lk 300–301) hinnangul kõige huvipakkuvam, sest see peegeldab klassi kui ühtekuuluva rühma suhet õpetajaga ja suhtumist temasse. See on ka märguandeks õpetajale, et õpilaste käitumine klassis sõltub klassi kui terviku suhtumisest õpetajasse (Krull, 2000).

Õpilaste vaatepunktist on hea õpetaja omadusi uurinud teadlased Kutnick ja Jules (1993). Nad uurisid 7-8-aastaste ja 10-11-aastaste algkooliõpilaste ja 12-13-aastaste ning 16-17-aastaste keskastme õpilaste arvamusi. Õpilastel lasti kirjutada essee „Milline on hea õpetaja?“. Neil paluti mitte nimetada konkreetseid nimesid, lihtsalt kirjutada üldse heast õpetajast. Esseesid, mis koosnesid keskmiselt 43-st (7-9-aastased) kuni 109-st (16-17-aastased) sõnast, uuriti sisuanalüüsi meetodil. Analüüsi käigus toodi esile 166 põhilist mõistet. Need mõisted jagati loogilistesse kategooriatesse. Saadi 5 kategooriat: (1) õpetaja füüsiline ja isiklik eripära, (2) õpetaja ja õpilaste omavaheliste suhete kvaliteet, (3) õpilaste käitumise kontroll, (4) õppeprotsessi kirjeldus ja (5) õpetaja püüdlused, et õpilased saavutaksid õppimises ja elus teatud tulemusi.

Kutnick ja Julesi uuringus nimetasid nooremad õpilased hea õpetaja omadustena tähelepanelikkust, hoolitsetust, köitvust, tarkust. Hea õpetaja peab lapsi füüsiliselt karistama (ei pea unustama, et see uuring viidi läbi Trinidadis ja Tobagos). 11-12-aastased õpilased tõid välja õpetaja pedagoogilise rolli, selle, kui organiseeritult ta õppe-eesmärkide saavutamiseks klassi juhib. Kõik omadused, mida nimetasid 16-aastased õpilased, puudutavad õpetaja

professionaalseid ja pedagoogilisi oskusi: professionaalsus, ustavus, suurepärane õpetaja, orienteeritud tulemuse saavutamisele (Kutnick ja Jules, 1993).

2011/2012. õppeaastal Eestis oli läbi viidud uuring, mille eesmärk oli välja selgitada, milline on hea õpetaja õpilaste silmades. (Läänemets jt, 2016). Uurimuse valimi moodustasid 972 õpilast Eesti 26 üldhariduskoolist. Et eristada vanuserühmade arvamusi, jagati uuringus osalenud õpilaste tööd kaheks: ühe rühma moodustasid 6.–9. klassi õpilased vanuses 13–15 aastat, teise 10.–12. klassi õpilased. Noorem vanuserühm kirjutas eestikeelse arutluse, gümnaasiumiõpilased kirjutasid ingliskeelse essee. Nii arutluse kui ka essee pealkiri oli sama: „Milline on hea õpetaja?”. Mõlemas vanuserühmas olid õpilaste arvamused sarnased, kuid rühmade võrdluses erinesid ootuspäraselt väljendusviisi ja -oskuse poolest.

Uuringus saadud hea õpetaja omadused olid jaotatud kolme kategooria vahel: 1) õpetaja kui isiksus, 2) õpetaja kui professionaal ja 3) õpetaja kui eetiline inimene.

Hinnates hea õpetaja isiklike omadusi, kõige sagedamini märgiti mõlemas vanuserühmas sõbralikkus, mõistvus/hoolivus/empaatiavõime, rahulikkus/tasakaalus, positiivsus/heatujulisus. Samuti vastanud hindasid kõrgelt õpetaja huumorisoont. Gümnaasiumiõpilased märkisid teadmisi ja laia silmaringi, „ilusat eesti keelt”; nooremad aga, et õpetaja peab olema hea, aga „natuke” range. Õpetaja emotsionaalsus on paljudele õpilastele hinnatav väärtus, seda nimetati seotuna nii professionaalsuse kui ka inimliku aspektiga. Kui aga emotsioonid seonduvad õpilaste õiglustunde riivamisega, olid hinnangud väga negatiivsed.

Hea õpetaja professionaalsete omaduste kirjeldamisel analüüsitud materjalist kerkis esile kolm aspekti: hea õpetaja teeb õppimise huvitavaks, põnevaks, mitmekülgseks; oskab kõike arusaadavalt selgitada ja oma ainet hästi õpetada.

Domineerivaim õpetaja eetilise kirjeldaja oli õiglus hindamisel ja tähelepanu pööramine kõigile õpilastele ja nende probleemidele. Õpilased soovisid, et õpetajad ei kohtleks neid kui häirijaid, ei karjuks nende peale, ei mõnitaks neid, ei alavääristaks nende saavutusi või ettepanekuid. Samuti eeldati, et hea õpetaja ei pane hindeid välimuse, käitumise ega sotsiaalse päritolu järgi. Väga oluliseks peeti õiglustunde kõrval ka õpetaja ausust ja usaldusväarsust (Läänemets jt, 2016).

Uurimismeetodid hea õpetaja omaduste välja selgitamiseks

Hea õpetaja omaduste kindlakstegemiseks kasutatakse mitmesuguseid meetodeid. Calderhead (1996) kirjeldab viit liiki uurimismeetodeid: simulatsioonid (a), kommentaarid (b), mõistekaardid ja intervjuerimine (c), etnograafiline lähenemine ja juhtumianalüüs (d) ja narratiivne lähenemine (e).

(a) Simulatsioonide kasutamisel esitatakse õpetajatele konstrueeritud probleemid paberil või videos. Uurimismeetod kasutatakse selleks, et uurida otsuste langetamise põhimõtteid. Selle meetodi järgi kirjeldavad õpetajad teatud olukordi, näiteks õpilaste käitumisprobleeme tunnis (Calderhead, 1996).

(b) Meetod, mille puhul palutakse õpetajaid kommenteerida oma käitumist teatud olukorras. Näiteks lastakse neil planeerimisel valjult kommenteerida oma otsuseid (Peterson jt, 1988). Teine variant: õpetajale näidatakse tunni videosalvestist ja ta kommenteerib seal toimuvat. Ka kuulub sellesse kategooriasse struktureeritud intervjuu.

(c) Selle lähenemise puhul kasutatakse mõistekaardi koostamist ja intervjuerimist (Calderhead, 1996).

(d) Etnograafilise meetodi ja juhtumianalüüsi korral intervjueritakse ühte õpetajat ja kirjeldatakse tema omadusi (Leinhardt, 1988). Etnograafiline meetod on ka uuritavasse nähtusesse või objekti ja uurimusprotsessi suhtumise viis. Lisaks mõistetakse etnograafia all seda lõpptulemust - tihedat kirjeldust - mis sünnib etnograafiliste meetoditega kogutud mitmekülgse materjali ja analüütilise vaatenurga alusel (Noormets, 2012).

(e) Narratiivne meetod hõlmab päevikuid, suulisi ja kirjalikke jutustusi, õpetajate elulugusid. Õpetajatel palutakse jutustada või kirja panna see, mida nad teinud on. Seejuures peavad nad mõistma oma tegevuse motiive ja positiivse või negatiivse tulemuse põhjust (Calderhead, 1996).

Kutnick ja Jules (1993) nimetasid neid uurimismeetodeid standardseteks, sest neis tuleb kasutada varem koostatud materjale ja mõisteid.

Selles töös tuleb arvestada uuringus osalenud nooremate laste vanust. Kui oleks kasutatud enam struktureeritud meetodit, oleks õpilased pidanud kogema raskusi ülesande mõistmisel. Näiteks nende mõistete arutamisel, mida nad ei teadnud. Varem ette valmistatud materjalide

korral võib kogeda ka muid raskusi. Näiteks on väga keeruline kommenteerida videolindile salvestatud võõra õpetaja tundi ja oma õpetaja tundi võivad õpilased interpreteerida subjektiivselt või hinnata sotsiaalselt determineeritult.

Antud töös otsustati kasutada esseese kirjutamist. Kuna esse on isikupärase mõttemaailma ja keelekasutusega tekst, mis esitab autori nägemuse hea õpetaja omaduste kohta, on esseede kirjutamine erinevas vanuses õpilaste poolt kõige lihtsam ja sobivam instrument selle uuringu eesmärgi saavutamiseks. See meetod võimaldab saada eri vanusegruppidele vastuseid ilma piiranguteta, mida sisaldavad struktureeritud ja poolstruktureeritud meetodid.

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Antud töö eesmärk on välja selgitada, millised omadused peavad olema heal õpetajal ühe Ida-Virumaa kooli õpilaste kujutlustes.

Venekeelsete koolide vilistlaste riigieksamite tulemused on nõrgemad eestikeelsete koolide lõpetajatega võrreldes ja õppetulemused Ida-Virumaa koolides on nõrgemad Eesti keskmisega võrreldes. (Ojakivi, 2010; Sommer-Kalda, 2014; Sommer-Kalda, 2016). Haridus- ja Teadusministeeriumi kommunikatsiooniosakonna konsultandi Sandra Fomotškin arvates, Ida-Virumaa hariduselu vajab muutusi (Fomotškin, 2015). Õpilaste arvamused on õpetaja töö tähtis hindamiskriteerium (Läänemets jt, 2016). Need saavad olulisel määral mõjutada õpilaste õppe edukust ning saavutusi (Education Commission of the States, 2012). Kuna õpilaste ootused õpetajale ja see, kuidas nad head õpetajat kirjeldavad, on Ida-Virumaa koolides vähe uuritud teema, peab autor hea õpetaja omaduste uurimist aktuaalseks – nii Eestis üldse kui Ida-Virumaal.

Toetudes antud töö teoreetilisele osale ja autori isiklikele kogemustele püstitati uurimuse eesmärgi saavutamiseks järgmised uurimisküsimused: 1) milline on hea õpetaja N kooli õpilaste hinnangul ning 2) kas ja kui võrd erinevad algklasside ja gümnaasiumi õpilaste antud iseloomustused?

Metoodika

Uurimismeetodi valikul on oluline, et selle abil oleks võimalik saada selged vastused püstitatud uurimisküsimustele. Õpilastel otsustati lasta kirjutada esse teemal „Milline on hea õpetaja?“ – ilma ühegi piiranguta. Nii on võimalik saada hea õpetaja iseloomustust detailne

ülevaade läbi õpilase silmade. Essees esitati uuritavatele neli küsimusest, millest kolm on taustaandmete kogumiseks ja üks avatud küsimus, mis palus uuritaval kirjeldada hea õpetaja omadusi.

Valim

Koolis, kus toimus uuring, õpib rohkem kui 800 õpilast. Kool toimib üldhariduskoolina, milles on klassid põhikooli- ja gümnaasiumi riikliku õppekava järgi õppivatele õpilastele.

Töö autor oli huvitatud õpilaste arvamustest koolitee alguses ja lõpus. Sellest tulenevalt otsustati valim moodustada selliselt, et valimisse kuuluvad õpilased oleks kahest vanuserühmast, mis on oluliselt erinevad teineteist. Vanusevahe valitud rühmade vahel oli 5 kuni 9 aastat. Tegemist on mugavusvalimiga (convenience sampling) (Rämmer, 2014).

Nooremate õpilaste seast valiti välja 9-11-aastased noorema kooliea lapsed, kes olid piisaval määral kirjutamisvilumuse omandanud ja oskavad sihipäraselt vaadelda, erinevusi ja sarnasusi märgata ning kirjeldada (Põhikooli riiklik õppekava, 2014). Uuringus osalesid kahe neljanda klassi õpilased.

Vanema grupi moodustasid õpilased gümnaasiumiõpilased.. Küsitletute seas olid ühe kümnenda, kahe üheteistkümnenda ja ühe kaheteistkümnenda klassi õpilased.

Uuringu läbiviimiseks saadi nõusolek klassijuhatajatelt ja kooli administratsioonilt.

Uurimistöös osales kokku 65 isikut. Valimisse kuulus 37 põhikooli õpilast. Nende hulgas olid 21 poiss ja 16 tüdrukut, vanusega 9, 10 ja 11 aastat. Vanemate õpilaste valimisse kuulus 28 gümnaasiumi õpilast: 11 noormeest ja 17 neidu, vanusega 16 kuni 18 aastat, mis õppisid kümnendas, üheteistkümnendas ja kaheteistkümnendas klassis.

Vastanutest 57% moodustasid 4. klassi õpilased, 43% õppis gümnaasiumis (vt. Tabel 1).

Tabel 1. Erinevate vanuserühma õpilaste osakaal.

	Tüdrukuid	%	Poisse	%	Kokku
4. klassi õpilasi	16	43	21	57	37
Gümnaasiumi õpilasi	17	61	11	39	28
Kokku	33	51	32	49	65

Andmete kogumine (mõõtevahend ja protseduur)

Andmekogumismeetodina kasutati antud uurimuses esseede kirjutamist. Uurimuses osalejatel paluti kirjeldada, milline on hea õpetaja.

Esseede kirjutamine andmekogumismeetodina lihtsalt kasutatav. Seda on lihtne kasutada ning see ei nõua uuringus osalejate spetsiaalset ettevalmistamist (Beishuizen jt, 2001).

Juhend essee kirjutamiseks oli internetipõhine. Kõik vastajad täitsid ühe ja sama Google vormi (asub aadressil: <http://bit.ly/2hH45cw>) ühesugustel tingimustel. Tulemused automaatselt salvestati tabelis „Кто есть хороший учитель“. Siit võib järeldada, et kogutud iseloomustused on hästi võrreldavad, kuivõrd esseede kirjutamiseks anti sisuliselt samasugused juhendid.

Andmekogumismeetodi viimistlemiseks katsetati essee kirjutamist ühe uuritavaga (kes põhivalimisse ei kuulunud), et täpsustada essees esitatavat küsimust ja selle mõistetavust. sellel põhjal tehti kaks täpsustust: esiteks, ülesande selgitamise ajal otsustati lisaks suulisele juhendile kasutada projektorit. Nii oli uuringu tingimuste selgitamine näitlikum ja arusaadavam. Teiseks, kõigi vajalike väljade täitmine märgiti kohustuslikuks (*Required). Sellega välditi võimalust, et keegi vastajast unustab märkida nime, vanuse, klassi või tööstaaži. See täpsustus võimaldas autoril saada täielikuma taustinfo eranditult kõikidelt.

Töö autoril võimaldati uuringu praktiline osa läbi viia neljandates klassides tunni ajal. Koolis, kus uuring korraldati, saab kasutada nn mobiilset arvutiklassi, mis koosneb umbes kahekümnest internetiühendusega sülearvutist. Neljanda klassi õpilased trükkisid esseed kooli sülearvutitel. Lapsed on varem nende arvutitega töötanud, seetõttu ei valmistanud nende kasutamine raskusi.

Nooremad õpilased said suulise juhendi uurimistöö autorilt ülesandega kirjutada essee hea õpetaja kohta. Juhendi rõhk on sellele, et õpilased kirjutavad esseed heast õpetajast üldjoontes ilma osutamata konkreetsele õpetajale. Uurimistöö autor seletas, et need esseed kasutatakse uuringus, mis on Tartu Ülikooli magistritöö osa ning need ei kontrollitakse kooli õpetajate poolt. Minimaalse või maksimaalse sõnade arv ei ole ettenähtud. Õpilased paluti kirjutada essees on nimi, klass ja vanus.

Töö autoril ja klassijuhatajatel tuli mitu korda õpilastel aidata sisestada uuringuvormi õiget internetiaadressi. Mitu korda küsiti, kas on vaja klassi tähist märkida. Ka palus kaks õpilast

täpsustada, kelle nimi tuleb märkida väljale „Teie nimi ja perekonnanimi“. Lastele selgitati, et uuringus osalemine on vabatahtlik ja essee võib kirjutada vaid soovi korral. Alternatiivina võisid õpilased teha töövihikust tunni teema kohast ülesannet. Kõik õpilased soovisid kirjutada essee.

Gümnaasiumi õpilased said juhendi uurimistöö autorilt kirjutada essee hea õpetaja kohta. Klassid olid valitud praktiliste tingimuste alusel (need, mis ei tee testi või kontrolltöö ega ei osale teistes tegevustes). Gümnaasiumi õpilased said järgmise juhendi paberikandjal: „Kirjutage oma vanus, nimi ja perekonnanimi. Tähistage klass kus te õpite. Kas te soovite tutvuda uuringu tulemustega? Kirjutage essee teemaga „Kes on hea õpetaja?“ Oma sõnadega kirjeldage, milline peab olema hea õpetaja. Ärge nimetage õpetajate nimesid ning ei viita teatud pedagoogidele. Kirjutage hea õpetaja omadustest üldiselt. antud küsitlus toimub Tartü Ülikooli magistri uurimistöö raames. Töö autor garanteerib vastuste anonüümsuse. Töö teostamine võtab 20-30 minutit“. Töö autor seletas, et minimaalse või maksimaalse sõnade arv ei ole ettenähtud.

Gümnaasiumiklassides viidi töö praktiline osa läbi vabade tundide ajal ja pärast tunde. Õpilastele segitati, et uuringus osalemine on vabatahtlik, seetõttu võisid essee kirjutada vaid need, kes soovisid. Gümnaasiumiõpilastel essee kohta täpsustavaid küsimusi ei olnud. Küsimused, mida esitasid 16-18-aastased õpilased, puudutasid uuringut ennast. Milleks uuringut vaja on? Kus ja millal toimub kaitsmine? Kus ja millal saab uurimistulemustega tutvuda? Kas uurimistulemusi hakatakse praktikas kasutama?

Esseede kirjutamised toimusid 2013 õppeaastal. Tulenevalt uurijaetikast on tulemused esitatud ausalt ning objektiivselt ning tulemusi ei ole püütud kuidagi moonutada. Antud uurimistöös arvestatud Flicki (2006) soovitus, et enne uuringu läbiviimist on uurijal mõistlik end panna uuritava olukorda ja enda jaoks läbi mõelda, mida täpsemalt ta uuritavatelt ootab.

Andmetöötlus (-analüüs)

Esseede analüüsiks kasutati kombineeritud meetodit, mis hõlmab esseede kvalitatiivset kontentanalüüsi ja määratud kategooriate statistilist analüüsi (vt nt Krull jt, 2007; Hughes, 2016). Sellise kombineeritud analüüsimetoodika puhul kategoriseeritakse kirjutistes kajastatud mõtted ja siis loetakse kokku palju ühe või teise kategooria alla neid iseloomustusi

arvuliselt koguneb. Millistes kategooriates iseloomustavad õpilased häid õpetajaid oli tehtud varasemate uuringute põhjal.

Esseega tutvumise käigus leidis autor, et enamik õpilaste seisukohti vastab neile hea õpetaja omadustele, mida on kirjeldanud uurijad Nash ja Metz: hoiavad korda; panevad õpilased tööle; seletavad õppematerjali arusaadavalt ja on abivalmis; on huvitavad; on õiglased ja on tähelepanelikud. Autori arvates kirjeldavad need kirjeldused üksikasjalikult õpetaja tegevust õppeprotsessi osalise ja juhina, peegeldavad suuremat osa õpilaste arvamustest ja sobivad kategooriateks, et ühendada mõttelt lähedasi väiteid, sellepärast moodustati viis kategooriat, mis põhinevad Nashi (1976) ja Metza (1978) uuringutel. Kõikide iseloomustuste kategoriseerimiseks käesolevas töös ei piisanud viiest kategooriast, mistõttu töö autor lisas veel kaks. Nashi kirjelduse „*on sõbralikud, heatahtlikud, räägivad vaikselt ja naljatlevalt*“ asemel moodustati analoogne kuues kategooria „*on hea, lahke ja rahulik*“. Samuti hea õpetaja omaduste kirjeldamisel kasutasid uuringus osalejad selliseid iseloomustusi nagu on mitmekülgsest arenenud, on ilus, on viisakas, on eeskuju õpilastele, hoolitseb enese eest jt. Need iseloomustused osutavad õpetaja füüsilistele ja isiklikele kirjeldustele, seetõttu lisati seitsmes kategooria „*pöörab tähelepanu oma isikupärale ja väljanägemisele*“, mida kasutasid Kutnicki ja Julesi (1993) oma uuringus. Lõpuks vastajate iseloomustused olid jaotatud seitsme kategooriate vahel (vt. Tabel 2).

Tabel 2. Hea õpetaja omaduste iseloomustuste kategooriad.

Kodeerimiskategooria	Kood
Hoiab korda	(1)
Paneb õpilased tööle	(2)
Seletab õppematerjali arusaadavalt ja on abivalmis	(3)
On huvitav	(4)
On õiglane	(5)
On hea, lahke ja rahulik	(6)
Pöörab tähelepanu oma isikupärale ja väljanägemisele	(7)

Töö autori poolt võrreldati Nashi (1976), Metza (1978) ja Kutnicki ja Julesi (1993) määratud kategooriate kokkulangevust. Et esseede analüüsijatele kindlustada suurem stabiilsus kategoriseerimisel, koostati lugemisjuhend, milles kirjeldatakse, milliste tunnuste puhul määratakse üks või teine kategooria (vt. Lisa 1).

Uurimismeetodi valikut mõjutavad ka uurija isiklikud eelistused. Mõned autorid (Hirsjärvi ja Huttunen, 2005) toovad välja, et uurija isiklikud kogemused ja seisukohad moodustavad tähtsa osa uurimusest ning on olulised nähtuse kirjeldamiseks ja mõistmiseks.

Andmete kodeerimisel ja analüüsimisel on kaitstud uuritavate anonüümsus. Uurimuse koostamisel on arvestatud Cohen (2007) soovitustega, et uurijaeetikast lähtuvalt on oluline tagada uuritavate väärikus, privaatsus ja huvid ning uuritavad peaksid olema igakülselt kaitstud.

Vastajate esseetekstides valiti iseloomustused ehk mõtteühikud, mis olid väikseim osa tekstist ja millel olid analüüsi jaoks tähendused, st mille esinemist analüüsitavas tekstis loendatakse (Kalmus, 2015). Mõtteühikuks oli sõna või fraas, millega tekstis iseloomustatakse hea õpetaja omadusi.

Lisas 2 välja toodud näide illustreerib, mis viisil toimus esseedes mõtteühikute kodeerimine ja kategoriseerimine (tekstis on hoidud vastaja grammatika ja punktuatsioon). Selleks olid valitud kõik iseloomustused, mis kirjeldavad hea õpetaja omadusi (teksti lisas 2 on mõtteühikud toodud välja tumedas kirjas).

Lisas 2 toodud näites on kaksteist erinevat iseloomustust mõtteühikutena: 1) on paindlik (гибкий), 2) on seltsiv õpilastega tunnis (коммуникабельный с учениками на уроке), 3) on teadmistega täidetud (укомплектованный в плане знаний), 4) on huvitav (интересный), 5) on ettevalmistatud (подготовленный), 6) on valmis tööks õpilastega (готов работать с учениками), 7) on osavõtlik (отзывчивый), 8) oskab leida ühiskeel õpilastega (умеет найти общий язык с учениками), 9) on eeskuju õpilastele (пример для учеников), 10) on huumorimeelega (с чувством юмора), 11) ei anna õpilastele põhjust õppeprotsessi segada (не дает повода ученикам мешать учебному процессу), 12) on sõber õpilasele (друг ученика).

Teiste esseede mõtteühikud toodi välja sama meetodiga. Mõned mõtteühikud olid väga erineva sõnastusega, kuid väljendada sama sisu, sellepärast osa iseloomustustest asendati sünonüümidega. Uuringu osalejad tõid välja omavahel suhteliselt sarnaseid iseloomustusi, mis omasid samasugust tähendust, kuid olid kirjeldatud erinevate sõnade ning fraasidega. Näiteks kategooria alla *seletab õppematerjali arusaadavalt ja on abivalmis* koondusid sõnad ja fraasid nagu „on abivalmis“, „õpetaja aitab“, „peab aitama“, „on valmis abiks tulla“, „peab alati aitama“, „aitab probleemide lahendamises“, „aitab raskel tunnil“. Kõik need olid

asendatud sünonüümiga „on abivalmis“. Tulemusena said loodud 111 kodeeritud mõtteühikut (vt. Lisa 3).

Töö autori esialgsed katsed ei suutnud anda rahuldavat usaldusväärst.

Kategoriseerimisprotsess muutus tulemuslikumaks, kui ta oli jaotatud kolme etappi: 1) tulemuste kategoriseerimine töö autori poolt; 2) autori töötulemuse kontroll kaaskodeerijaga; 3) kaaskodeerija märkuste ja kommentaaride arutelu.

Kui kõik koodid olid esseede põhjal välja selgitatud ja kategooriate järgi jaotatud, hakkasime kokku lugema, mitu korda esseesid kirjutavad õpilased neid mainisid (vt. Tabel 3).

Tabel 3. Kodeerimiskategooriate alla kuuluvate iseloomustuste esinemissagedus

Iseloomustuste esinemissagedus	Kodeerimiskategooria							Kokku
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	
4.klassis	5	11	21	9	14	32	17	109
Gümnaasiumis	11	9	19	22	20	23	19	123
4.klassis ja gümnaasiumis	16	20	30	31	34	55	36	132

Uuringu usaldusväärst kontrollis kaaskodeerija, kes analüüsis kolme juhuslikkuse alusel valitud esseed. Kaaskodeerijal paluti nimetada viis arvu ühest kuuekümne kaheksani. Valimisse sattusid esseed järjekorranumbriga 7, 13, 21, 33 ja 45. Töö autor tutvustas kaaskodeerijale essee tekste, kategooriate nimetusi ja mõtteavalduste kategooriateks jagamise juhendit. Analüüsi põhimõtteid demonstreeriti esimese essee näitel. Ka paluti moodustada uus kategooria sel juhul, kui valitud mõtteavaldused ehk sünonüümid ei sobi ühegi olemasoleva kategooriaga. Viie essee analüüs kestis umbes kaks tundi. Uusi kategooriaid ei moodustatud. Kokkulangevus oli 83%.

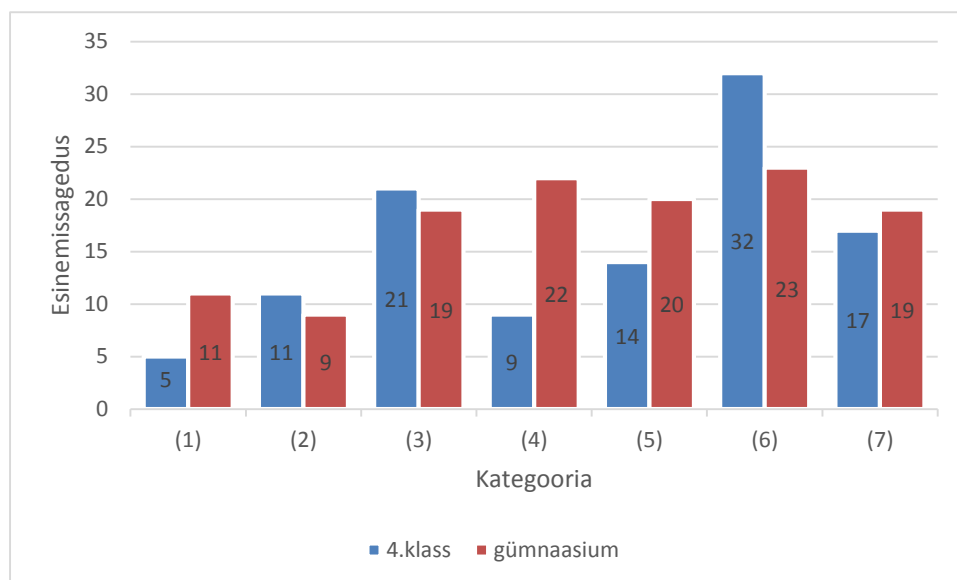
Tulemused ja arutelu

Antud peatükis interpreteeritakse olulisi uurimistulemusi ning arutletakse saadud tulemuste üle, võttes aluseks tööle seatud eesmärgi ning püstitatud uurimisküsimused.

Õpilaste hinnangul iseloomustavad head õpetajat väga paljud ja erinevad omadused. Kategooriate järgi jaotusid iseloomustused ebaühtlaselt.

Kategooria (1): hoiab korda

Sellesse kategooriasse sattus kõige väiksem arv vastusi noortemate õpilaste seast (5 väidet), mis moodustas 5% nimetatud rühma koguarvamustest, samuti suhteliselt väike vastuste arv oli gümnaasistide seas: seda, et hea õpetaja oluliseks omaduseks *on korra tagamine*, nimetasid 11 gümnaasiumiõpilast või 9% antud rühma kogusvastustest (vt. Joonis 1).

Joonis 1. Hea õpetaja iseloomustuste esinemissagedus 4. klassis ja gümnaasiumus.

Kummaski rühmas kohtas selliseid omadusi: *nõudlik ja range* või *suhteliselt range*, kusjuures kahte viimast nimetati kõige sagedamini.

11. klassi õpilane: „...peab olema range. Tähtsaim isik klassis... Liiga leebet õpetajat ei võtaks lapsed tõsiselt. Teda ei kuulataks, tundides valitseks alati kaos. Õpetajat mõnitatakse.”

4. klassi õpilane: „et oleks range, et riidleks tempude eest”.

Üks neljanda klassi õpilane leidis, et *hea õpetaja peab vahel karjuma* oma õpilaste peale: „karjuma peake ainult asja eest... ja mitte olema väga range”. Gümnaasiumiõpilased arvasid, et õpetaja peab olema *autoriteetne ja põhimõtteline*.

11. klassi õpilane: „...esimesest tunnist peab õpetaja tegema selgeks, kes on siin kõige tähtsam ja olema range... eelkõige peab õpetaja olema autoriteetne, inimene, keda austatakse.”

Erinevalt mõnedest Läänemetsa (Läänemets jt, 2016) uuringus osalenutest, kes pidasid hea õpetaja omaduseks natukest rangust, arvab uuritavate väike osa, et head õpetajat

iseloomustab nõudlikkus, rangus või suhteline rangus ning õpetaja võib isegi vahel õpilaste peale häält tõsta ja karjudagi.

Professor Richard W. Leblanci väitel peab õpetaja olema liider (Leblanc, 1999). Töö autori arvates peavad lapsed silmas just õpetaja liidriomadusi, kui räägivad õpetaja oskusest distsipliini hoida. Nagu iga hea juht, märkab ka hea õpetaja grupi arengufaase ja tegutseb neile vastavalt; tunneb ära konflikti, reageerib vastavalt olukorrale ning kaasab konflikti lahendamisel õppijaid, lapsevanemaid, kolleege ja tugispetsialiste (Sihtasutus Kutsekoda, 2013).

Kui vaadelda õpetaja juhtimisstiili Ameerika psühholoogi Daniel Golemani seisukohast (Goleman, 2000), siis võib öelda, et õpilased hindavad sundivat stiili, mida iseloomustab kõige paremini lause “tee nii, nagu ma sulle ütlen” või juhtiv stiil, mida saaks kõige paremini iseloomustada sõnadega “hea, kuid karm vanem”. Seda stiili kasutav õpetaja mobiliseerib õpilasi liikuma õppeesmärkide suunas ning see toob edu, kui on vajalik selge ja kindel juhtimine (Krips, 2005). Olukordades, kus õpilased on vähe motiveeritud, sobib sundiv ja juhtiv stiil nende tähelepanu koondamiseks õppetööle. Kuid tuleb arvestada, et nende stiilide mõju tööõhkkonnale on sageli positiivne ning toob õpilaste iseotsustamise ning aktiivsuse vähenemist (Krips, 2005).

Korra hoidmine klassis peab põhinema õpetaja oskusel kasutada enamikku kuuest juhtimisstiilist, mida kirjeldab Goleman: sundiv stiil, juhtiv stiil, ühendav stiil, demokraatlik stiil, ülinõudlik stiil, arendav stiil (Krips, 2005). Juhid, sh ka õpetajad, kes saavutavad häid tulemusi, kasutavad enamikku nendest kuuest juhtimisstiilist. Nad kasutavad juhtimisstiile vastavalt situatsioonile ja vahetavad stiile, kui olukord nõuab (Krips, 2005).

Kategooria (2): paneb õpilased tööle

4. klassi ja gümnaasium õpilaste vastuste osakaal on vastavalt 10% ja 7%. Gümnaasiumi õpilaste jaoks on see kõige vähem tähtsam kategooria (vt. Joonis 1).

Noorema õpilaste arvates, hea õpetaja *armastab oma tööd, annab jõukohased ülesanded, õpetab hästi ja keskendub õppeprotsessile.*

4. klassi õpilane: „hea õpetaja peaks selgitama hästi ülesannet”.

4. klassi õpilane: „õpetaja ei tohiks anda liiga palju koduseid ülesandeid, kuid ka mitte liiga vähe“.

Noorema õpilaste vastuste seas kohtas sageli arvamust, et hea õpetaja *ei tohi anda raskeid ülesandeid, andma lihtsaid ülesandeid, jätma vähe kodutöid, tegema kergeid harjutusi ja kontrolltöid* jne.

4. klassi õpilane: „et oleksid kerged kontrolltööd“.

Gümnaasiumi õpilased arvasid, et hea õpetaja *armastab õpetamist ja oma ainet, keskendub õppeprotsessile, on orienteeritud õpilaste tulemusele, annab 100% teadmisi, annab jõukohased ülesanded, on huvitatud oma aine õpetamisest, juhendab õpilast, on sihikindel*.

Erinevalt nooremate õpilaste arvamusest leidsid gümnaasistid, et õpetaja *peab olema keskendunud õppeprotsessile ja õppeeesmärkide saavutamisele, sealhulgas suunama õpilasi*.

11. klassi õpilane: „Hea õpetaja peab suunama õpilast õigele teele“.

Selleks, et õpilased tööle panna, oskab oma töösse pühendunud õpetaja arvestada õpilaste erineva tasemega ning annab seega neile eri raskusastmega ülesandeid ja on orienteeritud tulemustele ja isiklike tööeesmärkide saavutamisele (Sihtasutus Kutsekoda, 2013). Nende oskuste ja omaduste arendamine nõuab õpetajalt psühholoogilis-pedagoogilist kompetentsi, mille moodustavad ta isiksuslikud omadused. Professor Margarita Lukjanova järgi on pedagoogilises tegevuses vajalikud järgmised isiksuslikud omadused: reflekteerimisoskus, empaatiavõime, kommunikatiivsus, paindlikkus, koostöövalmidus (Lukjanova, 2004).

Psühholoog Tatjana Grafskaja arvates on psühholoogilise kompetentsuse arengus tähtis roll enesetäiendamisel, professionaalsel ja isiksuslikul identiteedil. Psühholoogiline kompetentsus kujuneb pedagoogil ebaühtlaselt tööelu jooksul (Grafskaja, 2008).

Kategooria (3): seletab õppematerjali arusaadavalt ja on abivalmis

Selle kategooria omadusi pidas hea õpetaja jaoks sobivaks üle poole noorematest õpilastest (21 inimest) ja samuti üle poole gümnaasiumiõpilastest (19 inimest). 4. klassi ja gümnaasium õpilaste vastuste osakaal oli vastavalt 19% ja 15% (vt. Joonis 1).

Kõige olulisem omadus selles kategoorias nooremate õpilaste jaoks *on abivalmis ja seletab arusaadavalt*. Seda hea õpetaja omadust mainiti kaheteistkümnes essees. Ka 4. klassis

nimetati järgmisi omadusi: *seletab selgelt, annab jõukohased ülesanded, hästi edastab teadmisi, kirjutab arusaadavalt ja ilusalt, vajadusel kordab, läheneb individuaalselt.*

4. klassi õpilane: „ hea õpetaja peab... selgitama hästi teemat, mida klassis läbi võetakse “.

Gümnaasiumiõpilased nimetasid ühes *valmisolekuga aidata* ka sellist omadust, nagu on *õpilaskeskne*. Mõlemaid omadusi mainis 7 õpilast.

11. klassi õpilane: „ Hea õpetaja... on valmis oma õpilastele appi tulema “.

11. klassi õpilane: „ Leian, et õpetaja peab olema õpilaste suhtes tähelepanelik “.

Kolmandas kategoorias nimetasid gümnaasiumiõpilased selliseid omadusi, nagu: *on abivalmis, annab nõu, annab jõukohased ülesanded, läheneb individuaalselt, on arusaadav, õpilaskeskne, seletab arusaadavalt, seletab selgelt.*

12. klassi õpilane: „Hea õpetaja ei istu tundide ajal arvuti taga, ajades mingeid isiklikke asju. Tema tähelepanu on pidevalt õpilastel ja tema eesmärgiks on anda õpilastele teadmisi”.

Oskus õppematerjali arusaadavalt seletada ja olla valmis igat õpilast aitama on efektiivse õpetamise eeldus. Uurijad James Ko ja Pamela Sammons (2013) on arvamusel, et efektiivsed õpetajad:

- mõistavad õppe-eesmärke;
- teavad hästi õppekava sisu ja selle õpetamise strateegiaid;
- selgitavad õpilastele, milliseid õpitulemusi neilt oodatakse ja miks;
- kasutavad professionaalselt olemasolevaid õppematerjale selleks, et rohkem aega pühendada praktikale, mis aitab paremini sisu mõista;
- tunnevad hästi oma õpilasi, kohandavad infot nende vajadustele ja ennetavad ekslikke arusaamu;
- õpetavad üliõpilastele metakognitiivseid strateegiaid ja aitavad neid omandada;
- oskavad keskenduda nii kõrgema kui madalama taseme tunnetuslikele eesmärkidele;
- jälgivad uue info mõistmist, andes õpilastele regulaarset tagasisidet;
- integreerivad oma ainet teiste ainevaldkondadega;
- vastutavad õpilaste õpitulemuste eest.

Oskus seletada õppematerjali arusaadavalt ja olla abivalmis on tugevas seoses õpetamise efektiivsusega (Tšernjavskaja jt, 2009). Õpetamise karakteristikute võrdlus Inglismaa efektiivsetes algkoolides ja USA keskkoolides (vt. Tabel 4) näitab õpetajate käitumispõhimõtete mõningast sarnasust ja nende kategoriseerimise võimalust. Võib väita, et enamiku efektiivsete õpetajate käitumisel on sarnaseid jooni, kuna seda näitavad paljudes maades läbi viidud uurimistulemused (Ko ja Sammons, 2013).

Tabel 4. Efektiivse õpetaja õpetamiskarakteristikute võrdlus ja klassifikatsioon.

Aspekt	Efektiivne õpetamine algkoolis	Efektiivne õpetamine keskkoolis
Struktuur	Õpetaja vastutab selle eest, et õpilased oleksid päeva jooksul tegevustega hõivatud st struktureeritud õppe eest.	Rõhutab akadeemilisi eesmärgi; selgitab neid ja teeb kõik selleks, et õpilased suudaksid õppekava omandada; organiseerib õppetegevust hoolikalt kooskõlas õppekavaga.
Info jagamine	Suhtleb õpilastega palju, vesteldes nendega nende tööst ja õppimisest, mitte kõrvalistest asjadest.	Selgitab õpilastele arusaadavalt, milliseid õpitulemusi neilt oodatakse.
Juhtimine	Jälgib, et õpilased ei tekitaks tunnis suurt lärmi ega liiguks palju.	
Koostöö	Teeb kogu klassiga tihedat koostööd	
Fookus	Teeb sihikindlalt õpilastega individuaalset tööd.	Parandab vigu ja arendab oskusi seni, kuni need on saanud automaatseks, võimaldab õpilastel teadmisi praktikas kasutada.
Küsimused	Pühendab rohkem aega küsimuste esitamisele, annab õpilastele ülesandeid, mis nõuavad neilt enese proovilepanekut.	Esitab tihti otseseid ja konkreetseid küsimusi õpilaste edukuse seireks ja materjalist arusaamise kontrolliks.
Õpilaste kaasamine	1) Kaasab õpilasi selliste ülesannete lahendamisse, mis vastavad nende võimetele. 2) Laseb õpilastel iseseisvalt tegutseda ja sell eest vastutada.	Kontrollib regulaarselt õpilaste teadmisi, mis kasvatab õpilastes vastutust oma töö eest.
Emotsionaalne ja kognitiivne tagasiside	1) Kiidab ja innustab õpilasi	Paremate õpitulemuste saavutamiseks annab

	2) Hoiab klassis positiivset õhkkonda.	õpilastele ülesannete lahendamisel vihjeid ja hinnanguid
--	--	--

Lisaks ülalmainitule näitavad uuringud, et sotsiaalmajanduslikult ebaedukad üliõpilased saavad rohkem kasu, kui õpe on struktureeritud ja soodustab põhioskuste tunnetuslikku omandamist (Ko ja Sammons, 2013).

Kategooria (4): on huvitav

Selle kategooria omaduste kirjeldamisel olid vanuserühmade vahel suurimad erinevused. Samal ajal, kui nooremate uuringus osalejate seas nimetas selle kategooria omadusi 9 inimest, siis gümnaasiumiõpilaste seas oli selliseid vastanuid 22. Kui vaatleme osakaalu, mis selle kategooria väited vastuste koguarvust moodustavad, siis 4. klasside puhul moodustavad need 8% ja gümnaasiumiõpilaste puhul – 18% (vt. Joonis 1).

Noorema õpilaste arvates, hea õpetaja *suurendab õpilaste huvitatust ja kasutab erinevaid õpetamismeetodeid*. Sealjuures nimetati erinevaid õppemeetodeid kirjeldades peamiselt mänge ja praktilist tegevust.

4. klassi õpilane: „*mängib õppetundides koos lastega*”.

4. klassi õpilane: „*... et mõtleks välja palju mänge ja uuriks erinevaid asju*”.

Samuti nimetasid noorema vanuserühma õpilased järgmisi omadusi: *korraldab üritusi, on loomulik, on hea suhtleja*.

Gümnaasistid leidsid, et hea õpetaja esmajärjekorras *suurendab õpilaste huvitatust*. Seda omadust nimetas 16 õpilast.

11. klassi õpilane: „Kui õpetaja suudab esitada materjali huvitavalt, elavalt, toetades seda faktidega oma elukogemusest, aga mitte kuivalt (nagu programm võib ette näha), siis õpilased kuulavad teda suure rõõmuga ja neelavad kogu kuuldud uut teavet”.

12. klassi õpilane: “Minu jaoks on hea õpetaja see, kes äratav huvi oma aine vastu. Teab, kuidas õpilastele teadmisi selliselt edasi anda, et neil oleks huvitav”.

Lisaks võimele *huvi äratada* nimetasid vanema rühma õpilased järgmisi omadusi: *kasutab erinevaid õpetamismeetodeid, on hea suhtleja, on huvitav jutustaja, korraldab üritusi, on loomulik, on paindlik, on seltsiv.*

11. klassi õpilane: “Hea õpetaja on see, keda kuulatakse suu lahti, ning tema tunde ja teadmisi, mida ta edasi annab, mäletatakse terve elu “.

Oskus anda põnevat ja huvitavat tundi sõltub tegevuse õigest planeerimisest. Tundide planeerimisel on palju eeliseid (Smith, 2015). Planeerimine tagab tegevuste järjestikkuse ja mõjutab positiivselt töökogemust klassis. Õpilased täidavad ülesandeid innukalt, kui planeerimine hõlmab täpsete plaanide järgi töötamist ja lihtsamast keerukamaks muutuvate näidete sõnastamist. Põhjalikud tunnikavad hõlmavad õpilaste individuaalseid erinevusi arvestavat tegevust (Smith, 2015).

James Duplass (2006) eeldab, et tunde saab planeerida efektiivselt teatud küsimuste abil, mis aitavad õpetajatel keerulisi tunde ette valmistada. Millised eesmärgid ja standardid on olulised? Millised baasteadmised on üliõpilastel? Kui palju aega kulub tunni andmiseks ja milliseid materjale vaja läheb? Millised suured ideed on olulised? Millised protsessid parandavad baasteadmiste omandamist? Kuidas tund õpilaste eluga seotud on? Milliseid ülesandeid õpilased lahendama hakkavad? Kuidas tööd diferentseeritakse, et rahuldada kõikide üliõpilaste vajadusi? Kuidas kavandatav tund õpilaste mõtteviisi muudab? (Duplass, 2006).

Õpetaja peab selgelt planeerimise eesmäärke ehk õpitulemusi nägema. Õpitulemused puudutavad nii tunni õpitulemust kui ka üldisi õpitulemusi (Uhrmacher, Conrad, Moroye, 2013).

Tunde võib planeerida mitut moodi, kuigi enamikul juhtudel koosneb see viiest põhiosast: 1) eesmärgid ehk põhjendus, mis on tavaliselt seotud õppesisu riiklike standarditega; 2) tunnis käsitletava põhisisu kindlaks tegemine; 3) kasutatavate materjalide nimekiri; 4) tegevuste järjestikkus; 5) hindamine. (Smith, 2015).

Kategooria (5): on õiglane

Viiendasse kategooriasse kuuluvad 14 4. klasside õpilase ja 20 gümnaasiumiõpilase seisukohad, mis moodustas vastavalt 13% ja 16% vastuste koguarvust nooremates ja vanemates vastanute gruppides (vt. Joonis 1).

Kõige sagedamini ette tulnud kvaliteet 4. klasside seas oli, et õpetaja *ei solva*. Sealjuures väljendasid 7 õpilast arvamust, et hea õpetaja ei tohiks *riielda ja karjuda*, ja kaks ütlesid, et ta *ei tohiks karistada füüsiliselt*.

4. klassi õpilane: "ei tohiks sõimata, peaks lahendama kõik konfliktid rahulikult".

4. klassi õpilane: „ei tohiks õpilasega riielda, kui ta ei ole teinud kodutööd või ei ole õppinud ära reegleid“.

Lisaks neile omadustele nimetasid 4. klasside õpilased veel selliseid omadusi, nagu *kohtleb võrdselt, ei alanda, on õiglane, on tähelepanelik, kaitseb õpilasi*.

4. klassi õpilane: "õpetaja ei tohiks õpilaste peale karjuda, õpetaja peaks olema tähelepanelik".

Gümnasistid leidsid, et hea õpetaja eelkõige *kohtleb võrdselt ja on õiglane*.

11. klassi õpilane: "Leian, et esiteks peab õpetaja kainelt ja adekvaatselt õpilast hindama, lähtudes tema teadmistest, mitte sümpaatiast. Kõiki õpilasi tuleb kohelda võrdselt ja ühtemoodi".

11. klassi õpilane: „Heal õpetajal ei tohiks olla lemmikuid, hindamine peaks toimuma kindlate kriteeriumide järgi, mis õpetaja teeb teatavaks enne töö algust või õppeaasta algul. Vastavalt sellele peab hindamine olema õiglane“.

Lisaks nimetasid õpilased hea õpetaja iseloomujoontena järgnevaid omadusi: *annab võimalus väljendada oma arvamust, on aus, austab õpilast, ei alanda, ei solva, on järjekindel, on tagasisidet andev, on tähelepanelik*.

11. klassi õpilane: „Ta ei tohiks kunagi õpilaste peale karjuda ega neid füüsiliselt mõjutada“.

11. klassi õpilane: „Õpetaja peaks kuulama ära õpilase seisukoha, isegi kui see ei lange kokku tema enda omaga ja mitte katkestama teda keset lauset fraasiga "see ei ole õige!"

Viiendasse kategooriasse sattusid kahe noorema ja ühe gümnaasisti arvamused füüsilise jõu kasutamise lubamatuse kohta. Ilmselt on lapsed kogenud vägivalda kas oma lähikonnas või koolikeskkonnas. Vägivald on Eesti Vabariigi konstitutsiooniga keelatud. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 32 lõike 3 kohaselt on seadusandja pannud koolis vaimse ja füüsilise vägivalda ennetamise kohustuse koolile (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010). Töö autor arvab, et info selliste juhtumite kohta tuleb edastada kooli juhtkonnale edasiseks analüüsiks ja uurimiseks.

Eesti õpetaja üheks eetiliseks väärtuseks on õiglus: „Õiglus tähendab võrdõiguslikkust ja diskrimineerimise vältimist. Õpetaja taotleb alati konfliktide õiglast lahendamist. Hindamisel objektiivne ja hinnangute andmisel on õpetaja erapooletu. Ta tõrjub vägivalda ja ükskõiksust. Õiglane kohtlemine õpetajatöös tähendab erinevuste tunnustamist ja võrdsustamise vältimist“ (Eesti Õpetajateetika Koodeks, 2005).

Uurijad Scott, Webber, Lupart, Aitken ja Scott (2014) on välja pakkunud viis põhiideed selle kohta, milline peab olema õiglase hinne: (a) õpetajad peavad püüdma mõista, millist mõju avaldavad tema hindamismeetodid õpilastele ja nende perekonnale; (b) hindamine peab olema diferentseeritud, et olla kooskõlas iga õpilase võimete, sotsiaalmajandusliku staatuse, kultuuri ja keelega; (c) tähtis on, et kõik haridusühenduse liikmed mõistaksid hukka põhjendamatud ja ebaloogilised hindamismeetodid; (d) hindamise sagedus ja intensiivsus ei tohi õpilasi ning nende peresid üle koormata; (e) hinnet ei tohi kasutada õpilase karistamiseks ebaadekvaatse käitumise eest või mingi soovitud käitumise esilekutsumiseks (Scott jt, 2014).

Õiglus on keeruline omadus, mis sõltub olulisel määral õpetaja professionaalsusest ja koosneb sellistest aspektidest kui hindamise läbipaistvus, õpikeskkonna kujundamine klassis, kriitiline tagasiside, võrdne ja erapooletu suhtumine kõikidesse õppeprotsessis osalejatesse (Tierney, 2013). Õigluse kui hea õpetaja põhiomaduse tähtsus on vaieldamatu: ainult õiglaste koolidega saab kaasa aidata õiglase ühiskonna kujunemisele (Murillo ja Hidalgo, 2017).

Kategooria (6): on hea, lahke ja rahulik

Kuuendasse kategooriasse kuulusid 32 õpilase seisukohad 4. klassidest ja 23 gümnaasisti seisukohad. See moodustas vastavalt 29% ja 19% vastuste üldarvust nooremas ja vanemas

grupis. Mainimise sagedust arvestades on hea õpetaja omadused, mis olid seotud kuuenda kategooriaga, kõigi õpilaste jaoks kõige olulisemad, sõltumata nende vanusest (vt. Joonis 1).

Kõige sagedamini nimetasid 4. klasside õpilased selliseid omadusi, nagu *on hea, on rahulik, on lahke*.

4. klassi õpilane: “Peab lahendama kõik konfliktid rahulikult”.

4. klassi õpilane: “Õpetaja peaks suhtuma lastesse rahulikult”.

4. klassi õpilane: “Hea õpetaja – see on õpetaja, kes on lahke, hea, tark... Ta peab olema lahke, ilus, tark, meeldiv, kannatlik”.

Nooremad õpilased arvasid veel, et hea õpetaja *on arusaaja, on lõbus, on toetav, armastab lapsi, on kaasatav, on andestav, on kaastundlik, on empaatiavõimeline, suhtub hästi, on sõbralik, on kannatlik, ei anna kodutööd, ei jäta õpilast pärast tunde, on avameelne*.

4. klassi õpilane: “Hea õpetaja... andestab hilinemise”.

4. klassi õpilane: “Peab oma klassi armastama”.

Gümnaasistid leidsid, et hea õpetaja esmajärjekorras *on empaatiavõimeline ja sõbralik*

11. klassi õpilane: „Minu jaoks hea õpetaja – see on see, kes tunnetab oma õpilasi, tunneb igäüht kui eripärast ja individuaalset”.

11. klassi õpilane: „Ma leian, et hea õpetaja peab... lihtsalt tunnetama oma õpilasi”.

Gümnaasiumiõpilaste arvates hea õpetaja veel *armastab lapsi, on arusaaja, on avameelne, on hea, on inimlik, on kannatlik, on lahke, on lõbus, loob head õhkkonda, on positiivne, on rahulik, on reserveeritud, on rõõmsameelne, on sõber õpilasele, on sõbralik, on südamlik, on taktitundeline, on tasakaalukas, teab lapsepsühholoogiat, on toetav, usub, et iga õpilane võib olla hea inimene*.

11. klassi õpilane: „Lisaks erialasele pädevusele on väga oluline lihtne inimlik suhtumine. Mõistmine ja austus iga õpilase suhtes, taktitunne ja heatahtlikkus, tundlik tähelepanu, hingesoojus”.

11. klassi õpilane: „ Hea õpetaja oluliseks iseloomujooneks on osavõtlikkus ja võime leida ühine keel probleemsete õpilastega, et lahendada nende õppeprotsessiga seonduvaid probleeme “.

11. klassi õpilane: „...õpetajad – need on eelkõige inimesed, kes armastavad lapsi, tunnevad rõõmu nendega suhtlemisest, usuvad sellesse, et iga õpilane võib saada heaks inimeseks “.

Heatahtlikkus, rahulikkus ja sõbralikkus on hea õpetaja kõige hinnatavamad isiksuslikud omadused õpilaste seas (Läänemets jt, 2016).

Tugevaid sotsiaal-emotsionaalseid oskuseid ja positiivset koolikliimat käsitletakse õpilaste edukuse tähtsa eeldusena. Uuringud on näidanud, et õpilaste sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arengule suunatud tegevus mõjutab positiivselt akadeemilisi, meditsiinilisi ja sotsiaalseid tulemusi (Kaplan jt, 2016). Sotsiaal-emotsionaalsed oskused on kui oskuste kogum, mis võimaldab emotsioone reguleerida, kaasinimestega positiivselt suhelda ja efektiivselt eesmärgi seada (Tough, 2013).

Järelkult mõjutab koolikliima kui „koolielu kvaliteet ja iseloom“ (Cohen jt, 2009), õpilaste akadeemilist edukust ja head käekäiku. Varasemad uuringud on näidanud, et positiivne koolikliima mõjutab positiivselt emotsioone ja psüühikat, on seotud õpilaste kõrge enesehinnangu ja õpimotivatsiooniga, mõnitamise ja vägivalla vähenemisega (Thapa jt, 2013).

USA-s on kooli sotsiaalse keskkonna paranemist määratletud kui üht tähtsamat strateegiat, tagamaks kooli ohutust ja vältimaks mõnitamist ning agressiooni õpilaste seas (U.S. Department of Health and Human Services, 2014).

Õppeprotsessi programmelemendid, mis soodustavad positiivse kliima kujunemist töökohal ja toetavad pedagoogide sotsiaal-emotsionaalseid vajadusi, võivad olla sotsiaalsete ja hariduslike jõupingutuste olulised aspektid (Kaplan jt, 2016).

Kategooria (7): pöörab tähelepanu oma isikupärale ja väljanägemisele.

Seitsmendasse kategooriasse kuulusid 17 4. klasside õpilase ja 19 gümnaasiumiõpilase väited, mis moodustas vastavalt 16% ja 15% vastuste koguarvust 4. klasside õpilaste ja gümnaasistide seas (vt. Joonis 1).

4. klassides nimetati kõige sagedamini hea õpetaja selliseid omadusi, nagu *on hoolitsetud välimusega ja on tark*.

4. klassi õpilane: "Hea õpetaja... peab olema hoolitsetud".

4. klassi õpilane: "Kõige parem õpetaja on... olen kuulnud, et ta on kõige targem kogu linnas".

Lisaks nimetatud omadustele nimetasid 4. klasside õpilased veel selliseid omadusi, nagu *on hästikasvatud, on hea nägemisega, on kompetentne oma aines, on aktiivne, on kiire, on noor, on lugupidav, on haritud, on korralik, on viisakas, on arenev, on suurepärane, on ilus, on vastutustundlik, on väga töökas*.

4. klassi õpilane: "Hea õpetaja näeb hea välja...samuti peab hästi nägema".

Gümnaasistid leidsid, et hea õpetaja eelkõige *on kompetentne oma aines ja on mitmekülgsest arenenud*.

11. klassi õpilane: „Õpetaja peab palju teadma ja mitte ainult oma ainet, ta peab olema kompetentne paljudes valdkondades“.

11. klassi õpilane: „Õpetaja peab olema oma ala professionaal“.

Lisaks nimetasid gümnaasiumiõpilased hea õpetaja omaduste seas veel selliseid, nagu *on arenev, on eeskuju õpilastele, on hästikasvatud, hoolitseb enese eest, on huumorimeelega, on initsiatiivne, on intelligentne, on karismaatiline, on kogenud, leiab rõõmust suhtlemisel, on lugupidav, on õnnelik õpetaja, on pühendatud, on stiilne, on töökas, on tugeva iseloomuga, on vääriline, on viisakas, on haritud*.

11. klassi õpilane: „Värib märkimist, et hea õpetaja peab olema õpilastele selliseks eeskujuks, mille poole püüelda oma eesmärkide saavutamisel“.

11. klassi õpilane: „Kaasaegne õpetaja, noor või vana, peab hoolitsema enda eest, olema korralik, omama oma stiili. Lapsed armastavad ilu kõigis nähtustes“.

11. klassi õpilane: „Hea õpetaja on õnnelik õpetaja!“.

Nii õpilased kui paljud uuringud on kinnitanud, et edukal õpetajal peavad olema teatud isiksuslikud omadused (Krull, 2000). Kahtlemata peab hea õpetaja olema edukaks

pedagoogiliseks ja kasvatuslikuks tegevuseks õpilaste silmis autoriteet ja eeskuju. Sellise õpetaja isiksuslikud omadused meeldivad õpilastele ja tekitavad usaldust, innustades neid olema veelgi töökamad ja kuulekamad. Et selliseid suhteid saavutada, tuleb mõista, millised omadused on õpilaste arusaamist mööda väärtuslikud, analüüsida isiksuslikke omadusi, mis võivad vastata sellele kuvandile, ja arvesse võtta ka seda, mida arvavad heast õpetajast lapsevanemad, kes toetavad õpetaja autoriteeti laste silmis (Good, Brophy, 1995).

Kõigepealt peavad heal õpetajal olema üldised isiksuslikud omadused, mille õpilased on omaks võtnud (Krull, 2000). Need omadused on samas ka hea, teistele inimestele meeldiva inimese omadused: on hästikasvatud, initsiatiivne, intelligentne, karismaatiline, lugupidav, stiilne, töökas jne. Selleks, et saada autoriteediks, peab õpetaja olema veel ka tugev isiksus: olema enesekindel, kriisiolukordades rahulik, kuulama teisi, asumata kaitsepositsioonile, paindlike otsustega vältima konflikte, püüdma probleemi lahendada isegi pärast ebaõnnestumist – ilma teisi süüdistamata ja hüsteerikata (Krull, 2000). Kui õpetajal selliseid omadusi pole, ei ole ta klassi juhtimisel edukas, mis meetodeid ta ka ei kasutaks (Good ja Brophy, 1995).

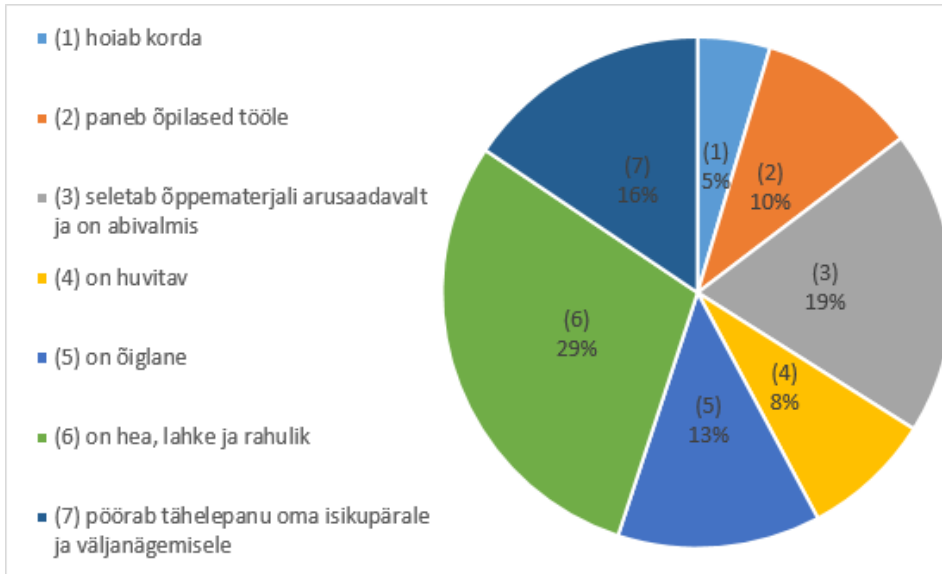
Kuivõrd erinevad algklasside ja gümnaasiumi õpilaste antud iseloomustused

Vaatamata sellele, et 9-11 vanuseklassi kuuluvate õpilaste rühm oli kõige suurem, nimetasid kõige rohkem (83 sõna või fraasi) head õpetajat iseloomustavat omadust 16-18 vanuseklassi kuuluvad õpilased, kelle arvates peab, võrreldes nooremate õpilaste rühmaga, hea õpetaja vastama enamatele nõuetele. Nooremad kooliõpilased kirjeldasid hea õpetaja unikaalseid omadusi kasutades 60 sõna või fraasi. Autori hinnangul on see tulemus ootuspärane, kuna vanematel õpilastel on suurem sõnavara ja oskused, mida nad on kasutanud oma esseedes.

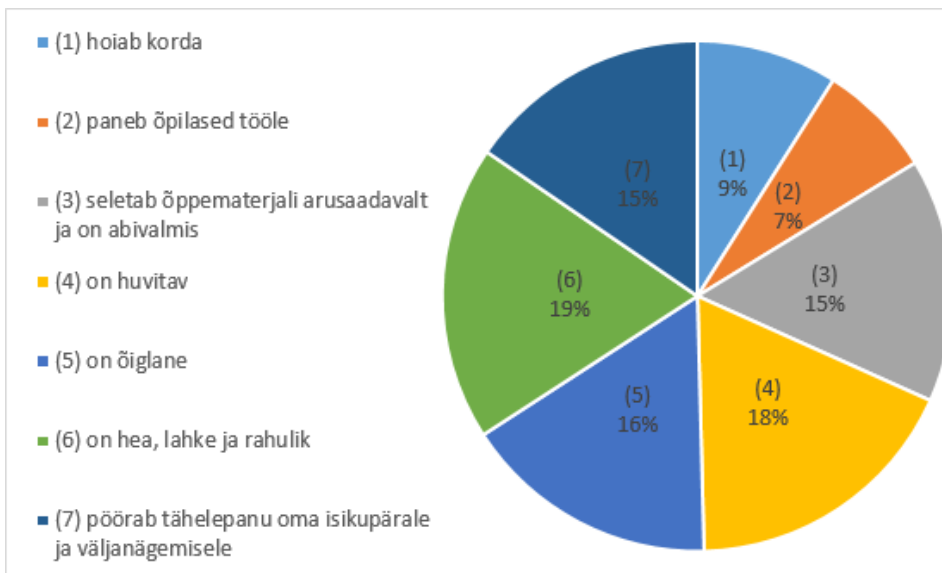
Neljanda klassi 37 õpilast kasutasid oma esseedes 1050 sõna, mis moodustas keskmiselt 28 sõna töö kohta. 28 gümnaasiumiõpilase kirjutatud tekstides oli 3198 sõna. Vanema grupi õpilaste esseedes oli keskmiselt 114 sõna. Seega oli nooremate ja vanemate klasside õpilaste töödes sõnade hulga vahe neljakordne.

Samuti, nagu Läänemets jt. uuringus (2016), mõlemas vanuserühmas olid õpilaste arvamused sarnased, kuid rühmade võrdluses erinesid ootuspäraselt väljendusviisi ja -oskuse poolest.

Seda, millist õpilaste väidet esineb igas kategoorias, näitavad joonised 2 ja 3.

Joonis 2. Kategoriseeritud iseloomustuste jaotus 4. klassis.

Joonis 3. Kategoriseeritud iseloomustuste jaotus gümnaasiumis

Õpilaste seisukoht hea õpetaja omaduste suhtes muutub nende vanemaks saamisega. Selle hüpoteesi kontrollimiseks võrreldi 4. klassi ja gümnaasiumi õpilaste kategoriseeritud iseloomustuste jaotusi Hii-ruut testiga. Hii ruudu väärtus 17.14178 kuue vabadusastme korral annab null-hüpoteesi kehtivuse usaldusväärsuseks $p < 0.0088$. See lubab järeldada, et 4. kl ja gümnaasiumi õpilaste vastused kategooriate kaupa jaotusid erinevalt.

Töös uuriti, kas on statistiliselt oluline erinevus vastava kategooria iseloomuste keskmiste vahel. Keskmise tähendab siin iseloomustuse esinemise sagedust õpilase kohta. Läbiviidud sõltumatute rühmade t-test näitas, et (1), (4) ja (5) kategooriate iseloomustusi oli gümnaasistidel rohkem (vt. Tabel 5). Et andmed ei jaotu normaal jaotuse kõvera järgi, siis erinevuse hindamiseks kasutati Mann-Whitney U-testi. Sellest järeldus, et (1) kategooria iseloomustuste puhul ei saa kindlalt väita, et iseloomustuste keskmiste vahel on statistiline erinevus, kuivõrd usaldusnivoo erinevuse olemasoluks oli vaid $p < 0,08$ ning saab (4) ja (5) kategooriate puhul väita, et nende puhul oli gümnaasiumi õpilastel oluliselt rohkem keskmiselt vastavate kategooriate iseloomustusi. Tulemus tõestab alternatiivset hüpoteesi.

Tabel 5. Keskmiste võrdlusandmed.

Iseloomustuse kategooria	4. kl iseloomustusi keskmiselt	Gümnaasiumi iseloomustusi keskmiselt	U-väärtus	Usaldusnivoo p<
(1)	0,14	0,39	384,50	0,08
(2)	0,30	0,32	505,50	0,87
(3)	0,57	0,68	460,50	0,45
(4)	0,24	0,79	237,00	0,00
(5)	0,38	0,71	344,00	0,02
(6)	0,86	0,82	495,50	0,77
(7)	0,47	0,67	404,50	0,13

Sõltumatute valimitega t-test näitas, et (2), (3), (6) ja (7) kategooriate statistiliselt olulist erinevust hea õpetaja iseloomustuste esinemise sagedust õpilase kohta võrreldavatel gruppidel ei leitud (vt Tabel 5). Tulemus tõestab nullhüpoteesi.

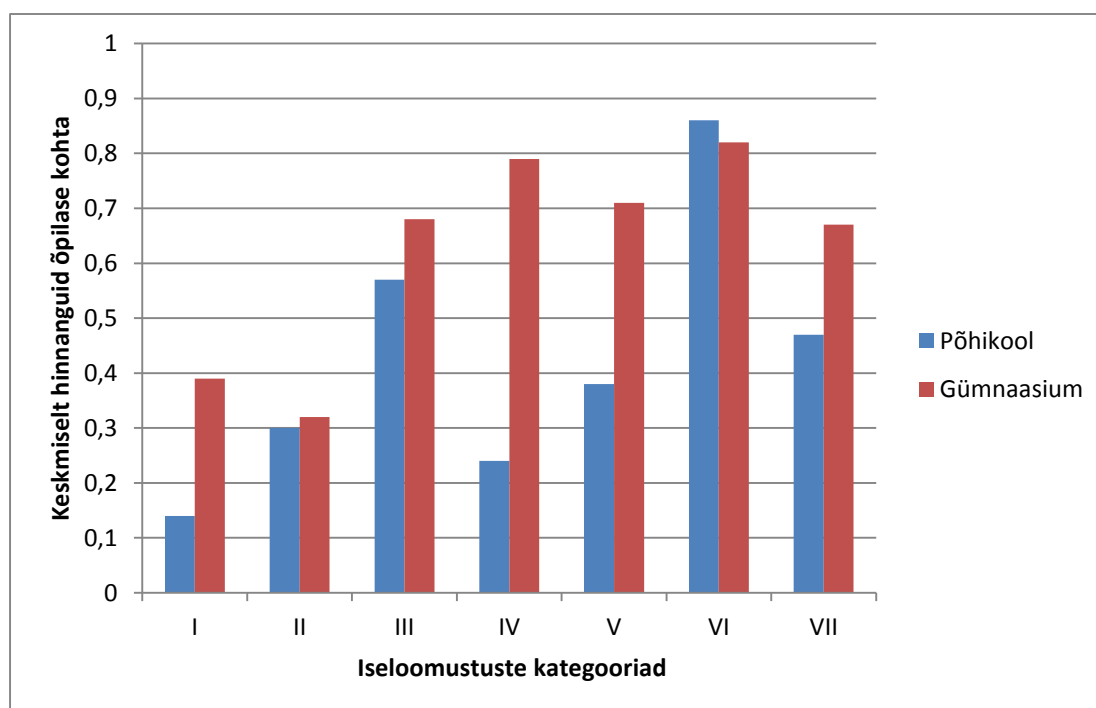
Korrelatsiooni (statistiliselt oluline $> 0,28$, $p < 0,05$) arvutades püstitati nullhüpotees: iseloomustuse esinemise sagedust õpilase kohta nooremate ja vanemate klasside vahel ei ole statistiliselt olulist seost ning alternatiivne hüpotees: iseloomustuse esinemise sagedust õpilase kohta nooremate ja vanemate klasside vahel on statistiliselt oluline seos. Tabel 6 näitab, et põhikooli ja gümnaasiumi õpilaste iseloomustused heale õpetajale jaotuvad erinevalt. Kodeerimiskategooriate (1), (4) ja (5) tulemused tõestavad alternatiivset hüpoteesi, kodeerimiskategooriate (2), (3), (6) ja (7) tulemused tõestavad aga nullhüpoteesi (Tabel 6).

Tabel 6. Hea õpetaja iseloomustuse esinemise sagedust gruppide vahel.

Kodeerimiskategooria	Korrelatsioon
(1)	0.30
(2)	0.03

(3)	0.11
(4)	0.54
(5)	0.33
(6)	-0.06
(7)	0.22

Põhitulemused: 1) Põhikooli ja gümnaasiumi õpilaste iseloomustused heale õpetajale jaotuvad erinevalt. 2) Kõige suuremad erinevused ilmnesisid I, IV ja V kategooria alla kuuluvate iseloomustuste osas. 3) Gümnaasiumi õpilased andsid üldjuhul rohkem iseloomustusi kategooria kohta kui põhikooli õpilased.

Joonis 4. Põhikooli ja gümnaasiumi õpilaste kategoriseeritud iseloomustuste "kes on hea õpetaja" keskmised õpilase kohta.

Gümnaasiumi õpilaste iseloomustusi õpilase kohta võrreldes põhikooli õpilastega oli rohkem I, IV, V ja VII kategooria osas (vt Joonis 4). Juhtumitel, kus iseloomustusi on peaaegu võrdselt (II, III, VI kategooriad), pööravad põhikooli õpilased palju tähelepanu, arvestades, et põhikooliõpilaste iseloomustusi oli keskmiselt üldse vähem võrreldes gümnaasiumi õpilastega. Neljandate klasside õpilaste jaoks on kõige olulisemad õpetaja omadused seotud tema võimega jääda alati lahkeks, rahulikuks ja sõbralikuks. Kuna 9-11 aastastel õpilastel on võrdlemisi vähe ootusi, siis head õpetajad keskenduvad kasvatusel, koostööle lastevanematega ja õpilastes õigete väärtuste arendamisele. Positiivse atmosfääri loomine ja

hoidmine klassis, aga ka tihe suhtlus õpilastega ning pidev ülesannete selgitamine, võttes arvesse iga lapse individuaalseid vajadusi, on äärmiselt olulised (Ko ja Sammons, 2013).

Oma hinnangutes olid gümnaasiumiõpilased hea õpetaja omaduste osas nõudvamad. Nende, aga ka põhikooliõpilaste jaoks on olulised meeldiv suhtumine ning oskus materjali selgelt edasi anda. Samas on keskkooliõpilastel ka kõrged ootused õpetaja isiksuslikule ja professionaalsetele omadustele, aga ka õpetaja oskusele hoida oma autoriteeti ning lahendada vaidlusi ja konflikte. Gümnaasiumis saab heast õpetajast sõber, nõustaja ja eeskuju.

Sõltuvalt sellest, millises haridusastmes õpetaja õpetab, peaks ta arvesse võtma õpilaste ootusi kui olulist tegurit, mis mõjutab nende motiveeritust ning seega ka nende arengut ja tulemusi.

Töö kitsaskohad

Käesolevat tööd tulekski vaadelda aspektist, et töö autorile oli esmakordseks kogemuseks sellises mahus uurimistöö tegemine. Töö kitsaskohaks oli kindlasti uurija vähene kogemus kvalitatiivse uurimuse läbiviimisel ja andmete töötlemisel.

Kuna antud töö puhul on tegemist ühekordse uuringuga ja valimi moodustasid kuuskümmend kaheksa üldhariduskooli õpilast, siis kindlasti ei saa üldistada tulemusi Eesti või Ida-Virumaa kõikide koolide õpilaste kohta.

Töö autor tõdeb, et andmete analüüs ja tulemuste interpreteerimine võib, hoolimata püüdest jääda objektiivseks, olla mõjutatud uurija enda kogemustest (Graneheim ja Lundman, 2004) õpilastega suhtlemise temaga seondult.

Piiranguks võivad saada iseärasused ja traditsioonid, mis on iseloomulikud ainult antud organisatsioonile. Kõik need iseärasused võivad vajutada pitseri uuringus osalejate väärtushinnangutele (Beishuizen jt. 2001).

Töö praktiline väärtus

Töö praktiline väärtus seisneb tähelepanu pööramises õpetaja omadustele. Õpilaste kirjeldatud ootused väljendavad nende mõtteid, tundeid ja kogetut. Nemad võiksid olla õpetajatele üheks eneseanalüüsi osaks enese professionaalse omaduste hindamisel.

Uurimistulemused võiksid pakkuda ka huvi kooli juhtkonnale, kes seisab hariduse kõrge kvaliteedi ja õpetajate professionalsuse eest.

Antud töö käigus koguti hea õpetaja omaduste temaatikat puudutavat kirjandust, mida on võimalik kasutada nii õppematerjalina kui ka eneseharimise eesmärgil.

Kuna õpilaste ootused heast õpetajast on Ida-Virumaa koolides vähe uuritud teema, siis võib antud uurimust jätkata ning antud valdkonda juba põhjalikumalt uurida.

Õpetajate täienduskoolituse koordineerijana on oluliseks aspektiks tegeleda süvendatult õppejõudude valikuga, et tagada õppetöö kvaliteet ning toetada igakülgset õpetajate professionaalset arengut.

Selleks, et teadvustada kolleegidele teema olulisust, on töö autoril plaanis tutvustada töö tulemusi koolis kus uuring toimus, võimalusel ka arutleda antud teemal. Töö autor leiab, et töö tulemusi oleks soovitav arvestada nii õpetajate ettevalmistamisel ning ka täienduskoolituste planeerimisel.

Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada, millised omadused peavad olema heal õpetajal ühe Ida-Virumaa kooli õpilaste hinnangutest. Töö teoreetilises osas antakse ülevaade hea õpetaja varasematest uuringutest, sealhulgas uuringutest, milles neid omadusi olid iseloomustanud kooliõpilased. Ka on teoreetilises osas kirjeldatud õpetaja omaduste uurimise meetodeid.

Uurimuse meetodika peatükis on kirjeldatud põhjalikult töö empiirilise osa kulgu, kirjeldades kõiki uurimuse etappe. Andmekogumismeetodina kasutati antud uurimuses esseede kirjutamist. Kahe vanusegrupi õpilased kirjutasiid 65 esseed. Esimesse gruppi kuulusid 9-11-aastased õpilased, teise 16-18-aastased. Esseede analüüsiks kasutati kombineeritud meetodit, mis hõlmab esseede kvalitatiivset kontentanalüüsi ja määratud kategooriate statistilist analüüsi. Vastajate esseetekstides valiti 111 hea õpetaja iseloomustust. Need olid jaotatud seitsme kategooriate vahel.

Õpetaja omadusi kirjeldades tõid õpilased välja nii positiivseid kui ka negatiivseid omadusi ning põhikooli ja gümnaasiumi õpilaste iseloomustused heale õpetajale jaotusid erinevalt. Uurimistöö tulemuste põhjal selgus, et heaks õpetajaks peavad õpilased igakülgset arenenud

ja oma erialal kompetentset spetsialisti, kellel on kindlad isiksuslikud omadused, psühholoogilis-pedagoogiline kompetentsus ja tugevad sotsiaal-emotsionaalsed oskused, mis mõjutavad õpilaste positiivset suhtumist õppeprotsessi, nende edukust ja tulemuslikust ning motiive, mis ajendavad õppimise tahet. Samuti peab hea õpetaja mõistma sotsiaalseid olusid, milles elavad ta õpilased, nende motiive ja neid mõjutavaid ühiskondlikke ning sotsiaalseid tegureid.

Uurimistulemustele toetudes saab teha järeldusi, millised omadused peavad olema õpetajal, et õppeprotsess oleks tulemuslikum ning et õpilased tunneksid end koolis hästi. Analüüsida motiive, mis ajendavad või takistavad õppimise tahet, on võimalik teadvustada õppimisega seotud temaatikat ja sellest tulenevalt teha ettepanekuid õppeprotsessi ja -korralduse tulemuslikumaks juhtimiseks.

Märksõnad: hea õpetaja omadused, õpilaste ootused õpetajatele, arvamused heast õpetajast, õpetaja iseloomustused.

Summary

Title: Good teacher qualities in the view of students in one Ida-Virumaa school.

The aim of the current research was to find out which qualities a good teacher must have in the eyes of students of a school in Ida-Virumaa. The theoretical part gives an overview of researches about a good teacher carried out previously, including researches where students had described these qualities by themselves. Research methods for teacher's qualities are also described in the theoretical part.

The chapter of research methodology thoroughly describes the empirical part, describing all stages of the research. Writing of essays was used as a data collecting method in this research. Students of two age groups wrote 65 essays. The first group consisted of students aged 9-11, the second of students aged 16-18. In analyzing the essays, a combined method was used which comprises qualitative content analyses of the essays and statistical analyses of determined categories. 111 qualities of a good teacher were chosen from the essays. These were divided into seven categories.

In describing the qualities of a good teacher, the students pointed out both positive and negative qualities. Basic and upper secondary school students' characteristics of a good

teacher were divided differently. From the results of the research it became evident, that students consider a good teacher a mature and competent specialist who has certain personal qualities, psychopedagogical competence, and strong socio-emotional skills that affect students' positive attitude towards the learning process, their success and results, and motives motivating a will to learn. A good teacher must also understand social conditions the students live in, their motives and social factors affecting them.

On the basis on the results of the research, it can be concluded which qualities a teacher must have for the learning process to be more effective and for the students to feel themselves good at school. By analyzing the motives that motivate or hinder the will to learn, it is possible to become aware of learning-related topics and consequently make suggestions on effective management of learning process and organisation.

Key words: qualities of a good teacher, students' expectations regarding teachers, opinions of a good teacher, teacher's characteristics.

Tänuõnad

Tänan oma juhendajat emeriitprofessor Edgar Krulli, kes on leidnud alati aega, et mind aidata ning lisaks juhendamisele ka palju õpetas. Tänan töö retsensenti emeriitprofessor Jaan Mikk'u ning hariduskorralduse programmijuhti Merle Taimalut nõu ja abi eest magistritöö valmimisel. Väga tänan ka edasiviivate arutelude eest kaaskodeerijat Olesjat ja Annat.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

15.05.2017

Pavel Kuznetsov.

Kasutatud kirjandus

- American Psychological Association. (1997). *Learner-centered psychological principles: A framework for school redesign and reform*. Washington: American Psychological Association.
- Bakx, A., Koopman, M., Kruijf, J., Brok, P. (2015) *Primary school pupils' views of characteristics of good primary school teachers: an exploratory, open approach for investigating pupils' perceptions*, Teachers and Teaching, vol. 21:5, pp. 543-564.
- Barber, M., Mourshed, M. (2007). *How the World's Best Performing Schools Come Out on Top*. London: McKinsey and Company.
- Beishuizen, J.J., Hof, E., Putten, C.M., Bouwmeester, S., Asscher, J.J. (2001). *Students' and teachers' cognitions about good teachers*. Great Britain: The British Psychological Society.
- Brekelmans, W., Wubbels, T., Creton, H. (1990). A study of student perceptions of physics teacher behavior. *Journal of Research in Science Teaching*, 27, 335- 350.
- Calderhead, J. (1996). Teachers: beliefs and knowledge. *Handbook of Educational Psychology*. New York: Macmillan.
- Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (1999). *A guide to teaching practice*. Fourt edition. London: Routlege.
- Cohen, J., McCabe, L., Michelli, N. M., & Pickeral, T. (2009). *School climate: research, policy, practice, and teacher education*. The Teachers College Record, vol. 111, pp. 180-213.
- Cornelius-White, J.H.D. (2007). Learner-Centered Teacher-Student Relationships Are Effective: A Meta-Analysis. *Review of Educational Research*, Vol. 77, No. 1 (Mar., 2007), 113-143.
- Duplass, J. (2006). *Middle and high school teaching: Methods, standards and best practices*. Boston: Houghton Mifflin.

Education Commission of the States (2012). *Teacher Expectations of Students*.

Külastatud 8.aprillil 2017 aadressil:

<http://www.ecs.org/clearinghouse/01/05/51/10551.pdf>

Gannaway.H (1976). Making esnce of school. In M. Stubbs and D. Delamont (eds),
Explorations in classroom observation. London: John Wiley.

Goddard, R.D., Hoy, W.K., & Hoy, A.W. (2000). Collective teacher efficacy: Its meaning,
measure, and impact on student achievement. *American Educational Research
Journal*, 37, 479–507.

Goleman, D. (2000) *Leadership that Gets Results*. Harvard Business Review.

Good, T.L., Brophy, J. (1995). *Contemporary educational psychology*. New York: Longman.

Grafskaja, T.A. (2008). *Психолого-педагогическая компетентность учителя*.
ПОИПКРО.

Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research:
concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education
Today*, 24, 105–112.

Gümnaasiumi riiklik õppekava (2014). *Vabariigi Valitsuse määrus. RT I, 29.08.2014, 21*.

Külastatud 19.novembril 2016 aadressil:

<https://www.riigiteataja.ee/akt/120092011002?leiaKehtiv>.

Eesti Õpetajateetika Koodeks (2005). Eesti Õpetajate Liit. Külastatud 5.mail 2017 aadressil:

[http://www.eetika.ee/sites/default/files/eetika/files/ff417524f1ca08ff1a5fcbb8131e6ce
2.pdf](http://www.eetika.ee/sites/default/files/eetika/files/ff417524f1ca08ff1a5fcbb8131e6ce2.pdf)

Flick, U. (2006). *An introduction to qualitative research*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Fomotškin, S. (2015). *Huvitava Kooli mõttekoda: Ida-Virumaa hariduselu vajab muutusi*.

Haridus- ja Teadusministeerium. Külastatud 22.aprillil 2017 aadressil:

[https://www.hm.ee/et/uudised/huvitava-kooli-mottekoda-ida-virumaa-hariduselu-
vajab-muutusi](https://www.hm.ee/et/uudised/huvitava-kooli-mottekoda-ida-virumaa-hariduselu-vajab-muutusi)

- Hiiesalu, T. (2017). Õpilane küsib, tulevane õpetaja vastab. *Õpetajate Leht*. Külastatud 22.aprillil 2016 aadressil: <http://opleht.ee/2017/03/opilane-kusib-tulevane-opetaja-vastab>
- Hirsjärvi, S., Huttunen, J. (2005). *Sissejuhatus kasvatusteadusse*. Tallinn: Medicina.
- Hughes, A.S. (2016). *Mixed Methods Research*. Association for Psychological Science. Observer, vol. 29:5.
- Iudin, A.A., Rjumin, A.M. (2010). *Контент-анализ текстов: компьютерные технологии*. Н.Новгород. Нижегородский государственный университет им. Н.И.Лобачевского
- Jõgi, U., Juhansoo, T. (2006). *Üliõpilastööde koostamine ja vormistamine*. Tallinna Tervishoiu Kõrgkool.
- Calderhead, J. (1996). *Teachers: Beliefs and knowledge*. Handbook of educational psychology. New York: Simon & Schuster Macmillan.
- Kallas, R., Kuurme, T., Leino, M., Lukk, K., Ots, L., Pallas, L., Ruus, V., Sarv, E.-S., Veisson, A., Veisson, M. (2007). *Eesti kool 21. sajandi algul: kool kui arengukeskkond ja õpilaste toimetulek*. Tallinn: TLÜ kirjastus.
- Kalmus, V. (2015). *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Tartu Ülikool. Külastatud 19. novembril 2016 aadressil: <http://samm.ut.ee/kontentanalyys>
- Kaplan, D.M., Bloisb, M., Dominguezb, V., Walsh, M.E. (2016). *Studying the teaching of kindness: A conceptual model for evaluating kindness education programs in schools*. Evaluation and Program Planning, vol. 58, pp. 160–170.
- Ko, J., Sammons, P. (2013). *Effective Teaching: A Review of Research and Evidence*. CfBT Education Trust.
- Kriips, H. (2005) *Suhtlemisuskusest õpetamisel ja juhtimisel*. Tartu Ülikooli kirjastus, lk.125-126.
- Krivtsova, S.V. (2004), *Учитель и проблемы дисциплины*. Москва: Генезис.
- Krull, E. (2000), *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

- Krull, E., Oras, K., Sisask, S. (2007). *Differences in teachers' comments on classroom events as indicators of their professional development*. *Teaching and Teacher Education* 23 (2007) 1038–1050.
- Kutnick, P., & Jules, V. (1993). Pupils' perceptions of a good teacher: A developmental perspective from Trinidad and Tobago. *British Journal of Educational Psychology*, 63, 3, 400-413.
- Kutsestandardid. Õpetaja, tase 6 (2013). *Sihtasutus Kutsekoda*. Külastatud 1. aprillil 2017. aadressil: <http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10494424>
- Käesel, K. (2013). *Õpetaja stress - kuidas meil sellega ikka on?* Õpetajate Leht. Külastatud 26. märtsil 2017. aadressil: <http://opleht.ee/2013/03/opetaja-stress-kuidas-meil-sellega-ikka-on>
- Laherand, M.-L. (2012). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Sulesepp.
- Lambert, N. M., McCombs, B. (1998). *How students learn: Reforming schools through learner-centered education*. Washington: American Psychological Association.
- Leblanc, R. (1999). *Good Teaching: The Top Ten Requirements*. Ontario: York University.
- Leinhardt, G. (1988). *Situated knowledge and expertise in teaching*. Teachers' professional learning, lk.146-168. London: Falmer Press.
- Luik, M. (2014). Milline on hea õpetaja? *Lääne elu*. Külastatud 26.märtsil 2017. aadressil: <http://online.le.ee/2014/10/07/milline-on-hea-opetaja>
- Lukjanova, M.I. (2004). *Психолого-педагогическая компетентность учителя: Диагностика и развитие*. Москва: ТУ Сфера.
- Läänemets, U., Kalamees-Ruubel, K., Sepp, A. (2016). *Hea õpetaja peaks olema valmis õppima ka õpilastelt*. RiTo nr 29. Külastatud 22.aprillil. 2017 aadressil: <https://rito.riigikogu.ee/eelmised-numbrid/nr-29/hea-opetaja-peaks-olema-valmis-oppima-ka-opilastelt/>

- Marquez-Zenkov, K., Harmon, J., Piet van Lier, Marquez-Zenkov, M. (2007). If they'll listen to us about life, we'll listen to them about school: seeing city student's ideas about 'quality' teachers. *Educational Action Research*, 403-415
- Metz, M. (1978). *Classrooms and corridors: The crisis of authority in desegregated secondary schools*. Berkeley: University of California Press.
- Mižerikov, V.A., Jermolenko, M.N. (2002). *Введение в педагогическую деятельность*. Москва: Педагогическое общество России.
- Murilloa, F.J., Hidalgo, N. (2017). *Students' conceptions about a fair assessment of their learning*. *Studies in Educational Evaluation*, vol. 53, pp. 10–16.
- Niglas, K. (2013). *Andmete esmane töötlemine, analüüsimine ja esitamine*. Tallinna Ülikool. Külastatud 25.veebr. 2017 aadressil: <http://www.cs.tlu.ee/~katrin/wp/oppematerjalid>
- Nash, R. (1973). *Teacher expectation and pupil learning*. London: Kegan Paul.
- Nizovaja, T.N. (2004). *Педагогические идеи К.Роджерса в современной теории и практике обучения и воспитания в США*. Волгоград: Волгоградский государственный педагогический университет.
- Noormets, J. (2012). *Etnograafiline meetod kehakultuuri uuringutes: uurimuse kavandamine*. Tallinna Ülikool. Külastatud 13.mai 2017 aadressil: https://www.tlu.ee/opmat/ts/TSK6055/uurimuse_kavandamine
- OECD (2005). *Teachers Matter: Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers*. Külastatud 22. aprillil 2017 aadressil: <https://www.oecd.org/edu/school/34990905.pdf>
- OECD (2010). *Education Teachers for Diversity: Meeting the Challenge*. Külastatud 22. aprillil 2017 aadressil: <http://www.oecd.org/edu/cei/educatingteachersfordiversitymeetingthechallenge.htm>
- Ojakivi, M. (2010) *Analüüs: Vene gümnaasium: kool, kus keegi õppida ei taha*. Eesti päevaleht. Külastatud 23. aprillil 2017 aadressil: <http://epl.delfi.ee/news/eesti/analuus-vene-gumnaasium-kool-kus-keegi-oppida-ei-taha?id=51187713>

Õpetaja kutsestandardid. *Eesti Õpetajate Liit*. Külastatud 1. aprillil 2017 aadressil:

http://www.opetajaliit.ee/?page_id=1057

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Peterson, P.L. (1988). Teachers' and students' cognitional knowledge for classroom teaching and learning. *Educational Researcher*, vol. 17, pp. 5-14.

Peterson, P.L., Marx, R.W., & Clark, C.M. (1978). Teacher planning, teacher behavior, and student achievement. *American Educational Research Journal*, vol.15, pp. 417-432.

PISA 2012 Eesti tulemused. *Haridus- ja Teadusministeerium*. Külastatud 22.aprillil aadressil:

https://www.hm.ee/sites/default/files/pisa_2012_eesti_tulemused.pdf

PISA 2015 Eesti tulemused. *Haridus- ja Teadusministeerium*. Külastatud 1. aprillil 2017 aadressil:

https://www.hm.ee/sites/default/files/pisa_2015_final_veebivaatamiseks_0.pdf

Plavšić, M., Dikovic, M. (2016) *Do Teachers, Students and Parents Agree about the Top Five Good Teacher's Characteristics?* Bulgarian Comparative Education Society.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (2010). *Riigi Teataja I*, 16.06.2016, 8. Külastatud 1. aprillil

2017 aadressil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/116062016008>

Põhikooli riiklik õppekava. (2014). *Vabariigi valitsuse määrus RT I*, 29.08.2014, 20.

Külastatud 19. novembril 2016 aadressil:

<https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020>

Razumova, I. (2009). Салмон, Роджерс и мечта о хорошем уроке. Обзор зарубежных педагогических исследований о методиках и способах преподавания. *Москва: ИД Первое сентября*.

Кülastatud 26.märtsil 2017 aadressil:

<http://ps.1september.ru/article.php?ID=200200314>

Rogers, C.R. (1951). *Client-Centered Therapy: Its Current Practice, Implications, and Theory*. London: Constable & Robinson Limited.

Rogers, C. R. (1969). *Freedomt o learn*. Columbus: Charles E. Merrill.

- Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Tartu Ülikool. Külastatud 15.aprillil 2017 aadressil: <http://samm.ut.ee/valimid>
- Salmon, P. (2005). *A Psychology for Teachers. International Handbook of Personal Construct Psychology*. John Wiley & Sons Ltd. The Atrium. Southern Gate. Chichester. 311-319
- Sato, M., Akita, K., & Iwakawa, N. (1993). *Practical thinking styles of teachers: A comparative study of expert and novice thought processes and its implications for rethinking teacher education in Japan*. Peabody Journal of Education, 68, 100–110.
- Scott, S., Webber, C., Lupart, J., Aitken, N., Scott, D. (2014) *Fair and equitable assessment practices for all students*. Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, 21, pp. 52–70
- Smith, T. (2015). *Lesson Planning*. Research Starters: Education (Online Edition).
- Somova, J., Baldina, T. (2007). *Интенсивная семейная терапия на дому. Практическое руководство*. Москва.
- Sommer-Kalda, S. (2014). *Ida-Viru õpilased sörgivad teiste sabas*. Põhjarannik. Külastatud 23. aprillil. 2017 aadressil: <http://pr.pohjarannik.ee/?p=9968>
- Sommer-Kalda, S. (2016). *Ida-Viru koolide PISA tulemused jäid kesiseks*. Põhjarannik. Külastatud 23. aprillil. 2017 aadressil: <http://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=pohjarannik20161210.2.7.2>
- Statistikapakett "2016/2017. õppeaasta arvudes". Haridus- ja Teadusministeerium. Külastatud 25.märtsil. 2017 aadressil: https://www.hm.ee/sites/default/files/2016-2017-oppeasta_arvudes.pdf
- Thapa, A., Cohen, J., Guffey, S., Higgins-D'Alessandro, A. (2013). *A review of school climate research*. Review of Educational Research, vol. 83, pp. 357–385.
- Tierney, R.D. (2013). *Fairness as a multifaceted quality in classroom assessment*. Studies in Educational Evaluation, v.43. Elsevier LTD.

Toots, A., Lauri, T. (2012). Õpetajate koolitamise ja edutamise poliitika OECD maades. *Riigikogu Toimetised*, 25, 102–114.

Tough, P. (2013). *How children succeed*. Random House.

Tšernjavskaja, A., Bajborodova, L., Serebrennikov, L., Harissova, I., Belkina, V., Gaibova, V. (2009). *Образовательные технологии*. Ярославский государственный педагогический университет им. К. Д. Ушинского.

Uhrmacher, P., Conrad, B. M., Moroye, C. M. (2013). *Finding the balance between process and product through perceptual lesson planning*. Teachers College Record.

U.S. Department of Health and Human Services (2014). *Prevention at School*. Külastatud 5.mail 2017 aadressil <http://www.stopbullying.gov/prevention/at-school/index.html>

Vaher, A. (2008). Tähelepanekuid heade õpetajate kohta. *Eetikaveeb*. Tartu Ülikool. Külastatud 26.märtsil 2017 aadressil: <http://www.eetika.ee/et/439933>

Verloop, N. (1995). *De leraar. Onderwijskunde: een kennisbasis voor professionals*. Wolters-Noordhoff, 108-150.

Vooglaid, Ü. (2007). Milline on hea kooliõpetaja? *Õhtuleht*. Külastatud 26.märtsil 2017. aadressil: <http://www.ohtuleht.ee/244637/milline-on-hea-kooliõpetaja>

Wankat, P. C., & Oreovicz, F. S. (1993). *Teaching engineering*. New York: McGraw-Hill.

Young, B. A. (2003) Public high school dropouts and completers from the common core of data: school year 2000–2002. Statistical Analysis Report. *Washington, DC, National Center for Education Statistics*.

Lisa 1. Lugemisjuhend.

(1) *hoiab korda* kategooriasse valiti kirjeldused, mis on seotud õpetaja oskusega tunnis korda ja distsipliini hoida. Need omadused iseloomustavad õpetajat kui autoriteetset, ranget ja põhimõttekindlat juhti.

(2) kategooriasse *paneb õpilased tööle* kuuluvad väited, mis väljendavad õpetaja oskust koondada õpilaste tähelepanu õppetegevusele, sealhulgas tundma isiklikku huvi aine vastu .

(3) kategooriasse *seletab õppematerjali arusaadavalt ja on abivalmis* kuuluvad iseloomustused, mis on seotud oskusega õpilast õppetegevuses toetada. Need iseloomustused osutavad õpilaste individuaalsete õppevajaduste mõistmisele ja valmidusele neid vajadusi arvestades õppeprotsessi korraldamisel.

(4) kategooria *on huvitav* väited osutavad õpetaja tegevustele, mis muudavad õppimise põnevaks ja huvitavaks. Need on õpetaja oskused äratada huvi õpilastes nii mitmekesiste didaktiliste meetodite kui isikliku köitvusega.

(5) kategooria *on õiglane* iseloomustused osutavad õpetaja oskusele kohelda kõiki õpilasi õiglaselt, võrdselt, lugupidavalt ning ta valmisolekut õpilasi kuulata ja neile hinnanguvaba tagasisidet anda.

(6) kategooria *on hea, lahke ja rahulik* hõlmab iseloomustusi, mis seostuvad empaatia ja püüdega luua õpilastega sooje suhteid. Need kirjeldused osutavad heatahtliku, oma lapsi armastava ja neile kõiki tempe andestava lapsevanema omadustega.

(7) kategooria *pöörab tähelepanu oma isikupärale ja väljanägemisele* hõlmas kirjeldusi õpetajast kui heast inimest, keda saab eeskujuks võtta. Siia kuuluvad osutused intellektuaalsetele, psüühilistele, vaimsetele ja füüsilistele omadustele ning oskusele oma välimuse eest hoolitseda.

Lisa 2. Teksti kodeerimine ühe essee näitel.

В моём представлении хороший учитель должен быть **гибким и коммуникабельным с учениками на уроке**. Важным можно отметить тот факт, что урок должен быть **укомплектованным в плане знаний и интересным**. Я считаю, что урок задаёт учитель и учебный процесс зависит от его **подготовки и готовности работать с учениками**. Важной чертой хорошего учителя является **отзывчивость и умение найти общий язык с проблемными учениками** для разрешения их проблем, связанных с учебным процессом. Целесообразно отметить, что хороший учитель должен быть **примером для учеников**, к чему нужно стремиться для достижения своей цели.

Мы привыкли видеть угрюмых, строгих учителей, для которых главное - это работа, их предвзятое отношение к ученикам. Хороший учитель должен обладать **чувством юмора**, так как именно эта черта в учителе делает урок наиболее интересным и привлекательным для учеников. В то же время учитель должен держать марку школы, то есть **не давать повода ученикам срывать урок и мешать учебному процессу**.

В моём представлении хороший учитель должен быть **"другом" ученика**.

Loendamisühikud:

- 1) Гибкий
- 2) Коммуникабельный с учениками на уроке
- 3) Укомплектованный в плане знаний
- 4) Интересный
- 5) Подготовлен
- 6) Готовность работать с учениками
- 7) Отзывчивость
- 8) Умение найти общий язык с учениками
- 9) Пример для учеников
- 10) Чувство юмора
- 11) Не давать повода ученикам мешать учебному процессу
- 12) Друг ученика

Lisa 3. Koodiraamat.

Jrk nr.	Kood
1	Annab 100% teadmisi
2	Annab jõukohased ülesanded
3	Annab jõukohaselt ülesanded
4	Annab nõu
5	Annab võimalus väljendada oma arvamust
6	Armastab lapsi
7	Armastab oma tööd
8	Armastab õpetamist ja oma ainet
9	Austab õpilast
10	Edastab teadmisi hästi
11	Ei alanda
12	Ei anna kodutööd
13	Ei jäta õpilast pärast tunde
14	Ei solva
15	Hoolitseb enese eest
16	Juhendab õpilast
17	Kaitseb õpilasi
18	Kasutab erinevaid õpetamismeetodeid
19	Keskendub õppeprotsessile
20	Kirjutab arusaadavalt ja ilusalt
21	Korraldab üritusi
22	Läheneb individuaalselt
23	Leiab rõõmust suhtlemisel
24	Loob head õhkkonda
25	On arenev
26	On abivalmis
27	On aktiivne
28	On andestav
29	On arusaadav
30	On arusaaja
31	On aus
32	On autoriteetne
33	On avameelne
34	On eeskuju õpilastele
35	On empaatiavõime
36	On ettevalmistatud
37	On haritud
38	On hästikasvatud
39	On hea
40	On hea nägemisega
41	On hea suhtleja
42	On hoolitsetud välimusega
43	On huumorimeelega

44	On huvitatud oma aine õpetamisest
45	On huvitav jutustaja
46	On ilus
47	On inimlik
48	On initsiatiivne
49	On intelligentne
50	On järjekindel
51	On kaasatav
52	On kaastundlik
53	On kannatlik
54	On karismaatiline
55	On kiire
56	On kogunud
57	On kompetentne oma aines
58	On korralik
59	On lahke
60	On lõbus
61	On loomulik
62	On lugupidav
63	On mitmekülgsest arenenud
64	On noor
65	On nõudlik
66	On õiglane
67	On õnnelik
68	On õnnelik õpetaja
69	On õpilaskeskne
70	On orienteeritud õpilaste tulemusele
71	On paindlik
72	On parajalt nõudlik
73	On parajalt range
74	On pedagoogiliselt kompetentne
75	On põhimõtteline
76	On positiivne
77	On pühendatud
78	On rahulik
79	On range
80	On reserveeritud
81	On rõõmsameelne
82	On seltsiv
83	On sihikindel
84	On sõber õpilasele
85	On sõbralik
86	On stiilne
87	On südamlük
88	On suurepärase
89	On tagasisidet andev

90	On tähelepanelik
91	On taktitundeline
92	On tark
93	On tasakaalukas
94	On toetav
95	On töökas
96	On tugeva iseloomuga
97	On vääriline
98	On väga nõudlik
99	On väga töökas
100	On vastutustundlik
101	On viisakas
102	Õpetab hästi
103	Seletab arusaadavalt
104	Seletab selgelt
105	Suhtub hästi
106	Suurendab õpilaste huvitatust
107	Teab lapsepsühholoogiat
108	Usub, et iga õpilane võib olla hea inimene
109	Vahel karjub
110	Vajadusel kordab
111	Võrdselt kohtleb

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Pavel Kuznetsov

(sünnikuupäev: 12.12.1980.a.)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Hea õpetaja omadused ühe Ida-Virumaa kooli õpilaste kujutlustes“, mille juhendaja on emeriitprofessor Edgar Krulli,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace´i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 15.05.2017.a.